

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Lisa Renntun

Bevisproblematik vid prövning av människohandel

Examensarbete
30 hp

Handledare
Ulrika Andersson

Ämnesområde
Straff- och processrätt

HT 07

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
1 INLEDNING	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Metod och material	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Disposition	7
2 BAKGRUND	9
2.1 Människohandelns omfattning	9
2.2 Modus operandi	12
2.3 Aktörer	13
2.4 Ifrågasatt lagstiftning	14
2.5 Sammanfattning	14
3 JURIDISKT RAMVERK	16
3.1 Internationella instrument	16
3.1.1 FN:s åtgärder för bekämpande av människohandel	16
3.1.2 EU:s åtgärder för bekämpande av människohandel	19
3.2 Svensk lagstiftning	21
3.2.1 Människohandel enligt 4 kap. 1 a § BrB	22
3.2.1.1 Rekvisitet om åtgärderna för genomförandet av handeln (kontrollrekvisitet)	23
3.2.1.2 Rekvisitet om syftet med de vidtagna åtgärderna	25
3.2.1.3 Rekvisitet ”med användande av olaga tvång, vilseledande eller annat sådant otillbörligt medel”	26
3.2.1.4 Offrets samtycke	28
3.2.2 Koppleri	29
3.2.2.1 Koppleri av normalgraden	29
3.2.2.2 Grovt koppleri	30
3.3 Sammanfattande slutsats	31

4	PRAXIS	34
4.1	Staffanstorpsbordellen (B 1230-05)	35
4.1.1	Tingsrättens bedömning	37
4.1.2	Hovrättens bedömning	37
4.2	Norsborgsbordellen (B 3848-03)	38
4.2.1	Tingsrättens bedömning	39
4.3	Norrköpingsbordellen (B 982-05)	41
4.3.1	Tingsrättens bedömning	43
4.3.2	Hovrättens bedömning	44
4.4	Stockholmsbordellen (NJA 2004 s. 646)	45
4.4.1	Tingsrättens bedömning	46
4.4.2	Hovrättens bedömning	47
4.4.3	Högsta domstolens bedömning	47
4.5	Sammanfattande slutsats	49
5	ANALYS OCH SLUTSATS	53
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	58
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	61

Summary

The thesis will discuss trafficking in human beings concerning the matter of evidence when the crime is being tried in a legal proceeding. The different parts of the specific paragraph in the Swedish criminal code will be discussed and analysed, especially the so called “otillbörlighetsrekvisitet”. The thesis will discuss trafficking in humans where the victim is over 18 years old and where the trafficking in humans is being carried out for the explicit purpose of sexual exploitation.

The thesis is describing the extent of the problem concerning trafficking in human beings, the actors who are involved in the phenomenon (perpetrator and victim) and the course of action of the crime. Trafficking in human beings has over the recent years become a source of income in the same size as drug trafficking. However, the risks implied with trafficking in human beings is not as high as they are concerning drug trafficking. Both developed and undeveloped countries are being subjected to the problem of trafficking in human beings. No country is being spared.

The legal framework of the thesis discusses trafficking in human beings from an international as well as a national (Swedish criminal law) point of view. Both the UN and the EU have taken several initiatives in dealing with the growing problem of trafficking in human beings through out the world, by encouraging countries to improve their legislation concerning trafficking in human beings. A specific paragraph concerning trafficking in human beings was introduced in the Swedish criminal code in 2002, 4 kap. 1 a § BrB. However, the paragraph has shown difficulties when it is being put into practice mainly because of its indistinct formulation. Because of the difficulties, the prosecution often also concerns procuring. Procuring does not have the same demands concerning the evidence of the crime. The outcome is however not nearly as tangible as the outcome of a conviction in trafficking in human beings.

Legal custom concerning trafficking in human beings in Swedish law is relatively limited. However, the thesis is discussing the problem of trafficking in human beings with the help of four legal cases, all concerning trafficking in human beings and/or procuring and where the victim is over 18 years old. The outcome is different in all four cases even though there are many similarities between the cases concerning the victim and the course of action. The so called “otillbörlighetsrekvisitet” have in all four cases played a major impact in the outcome of the case.

Sammanfattning

Uppsatsen diskuterar människohandel utifrån de bevisvårigheter som uppstår vid en rättsprövning av brottet, främst i samband med otillbörlighetsrekvisitet i den specifika paragrafen om människohandel i 4 kap. 1 a § BrB. Uppsatsen berör de fall där målsägande är över 18 år samt då det handlar om människohandel för sexuella ändamål.

Uppsatsen redogör för människohandelns omfattning, dess aktörer (gärningsmän och offer) samt tillvägagångssätt. Människohandel har under senare år blivit en potentiell utmanare i sin omfattning till narkotika- och vapensmuggling, då riskerna med människohandel är påtagligt mindre. Både fattiga och rika länder påverkas av brottet; de fattiga länderna agerar som ursprungsländer och de rika som destinationsländer. Inget land är förskonat.

Uppsatsens juridiska ramverk behandlar lagstiftning beträffande människohandel på ett internationellt och nationellt plan (svensk rätt). FN och EU har båda agerat som initiativtagare till att uppmärksamma människohandel som fenomen samt att uppmuntra stater att lagstifta eller stärka sin lagstiftning beträffande brottet. I svensk rätt finns sedan 2002 en särskild paragraf om människohandel i 4 kap. 1 a § BrB. Paragrafen har dock visat sig vara svårtillämplig i viss utsträckning på grund av den otydliga formuleringen beträffande otillbörlighetsrekvisitet i paragrafen. Då paragrafen har lett till svårigheter att få en fällande dom yrkas det ofta även för grovt koppleri då denna paragraf inte uppställer samma beviskrav. Påföljden blir dock inte lika påtaglig som vid fällande dom för människohandel.

Praxis beträffande människohandel är begränsad till antalet men uppsatsen redogör för fyra fall beträffande människohandel och/eller grovt koppleri samt där målsägande är över 18 år. Utfallet har blivit olika i respektive fall men samtliga har gemensamma nämnare avseende offer, tillvägagångssätt och förfarandet i Sverige. I samtliga fall har otillbörlighetsrekvisitet spelat en avgörande roll för utfallet i målet.

Förord

Mitt första år i Lund tillbringade jag med att läsa statsvetenskap. Vi fick i uppgift vid slutet av första terminen att skriva en mindre uppsats i valfritt ämne med anknytning till internationell rätt. Vad jag skrev om kommer jag inte ihåg idag. Men en av mina klasskamrater skrev om människohandel vilket var ett relativt nytt ämne för sådär fem år sedan. Sedan dess är mitt intresse väckt beträffande människohandel. När jag fick chansen på sista terminen på juristprogrammet att fördjupa mig i ett ämne som jag tyckte var särskilt intressant, var valet självklart och resultatet är denna uppsats.

Under åren som gått sedan min tid på statsvetenskapliga institutionen har människohandel seglat upp på den politiska och juridiska agendan och blivit ett välkänt och omdiskuterat problem. Det är ett kontroversiellt område och lagstiftningen på området är ofta ifrågasatt. Svensk praxis beträffande människohandel är relativt begränsad i sin omfattning. Detta är komponenter som har gjort mina studier i ämnet intressanta och givande.

Jag vill tacka min handledare Ulrika Andersson för hennes välformulerade kritik. Jag vill även rikta ett varmt tack till min familj som tålmodigt korrekturläst och kommit med synpunkter på mitt språk beträffande uppsatsen.

1 Inledning

Det var inte meningen att det skulle bli så här. Hon befann sig någonstans i Sverige men visste inte var. Allt hon hade sett de senaste veckorna var lägenheten hon befann sig i. En äventyrlig idé från hennes nyblivne pojkvän hade lett till att hon nu var här. Men det var inte det här som hade varit planen. Pojkvännens släkting skulle ju låta henne jobba som servitris på sin restaurang, men nu jobbade hon på ett helt annat sätt. Allt hon ville var att få åka hem igen. Men hon visste inte hur detta skulle ske, hon var ju övervakad dygnet runt. Inga pengar eller ID-handlingar hade hon heller. Allt kändes oändligt hopplöst. Även om hon skulle lyckas ta sig ur detta helvete så visste hon inte om hon skulle kunna leva med skammen. Skammen för det som hon utsatts för. Det kändes inte längre som om hon hade något val, det fanns bara en utväg ur denna tillvaro som varit hennes liv det senaste halvåret. Hon skulle göra slut på det.

Berättelsen ovan är fiktiv och inspirerad av en rad domar rörande brottet människohandel. Syftet med berättelsen är att ge en inblick i den traumatiska och till synes hopplösa situation offren för människohandel lever i. Människohandel är numera ett begrepp som de flesta känner till. I takt med att fenomenet uppmärksammas i media har även gemene man blivit medveten om det växande problemet med handel med människor, främst kvinnor och barn. Då fenomenet med människohandel fått allt större utrymme i den vardagliga mediala diskussionen, har det även fått fäste i den juridiska debatten. Forskare och verksamma inom rättväsendet har slagit fast att människohandel numera är en utbredd brottslighet i hela Sverige med tydlig koppling till annan grov eller organiserad brottslighet¹, och det handlar om en i högsta grad professionell företagardominerad verksamhet².

Men, som denna uppsats kommer att behandla, problemen vid en rättslig prövning av människohandel är flera till antalet och det har visat sig svårt att få fällande dom i målen. Trots att det numera finns en specifik paragraf i brottsbalken beträffande brottet människohandel är antalet dömda för människohandel få, trots det ökande problemet i Sverige med främst kvinnor som förs in över gränserna i syfte att exploateras sexuellt. Vid en rättsprövning av ett misstänkt människohandelsbrott har det visat sig vara svårt att uppfylla otillbörlighetsrekvisitetet i paragrafen, det vill säga rekvisitetet som handlar om de otillbörliga åtgärder som gärningsmannen skall ha vidtagit för att få offret under sin kontroll i syfte att sexuellt exploatera henne eller honom. Även själva situationen som till slut kommer att kallas för människohandel är svårbevisad och det finns en rad faktorer,

---

¹ RKP, s. 23.

² Månsson, s. 61.

inte nödvändigtvis juridiska utan snarare sociala, som leder till komplikationer när brottet skall bevisas. Exempelvis är relationen mellan gärningsman och offer ofta komplex och kan leda till ovilja hos offret att samarbeta i rättsprocessen angående människohandel. Beviskomplikationerna beträffande människohandel resulterar i att åklagaren även yrkar för grovt koppleri då denna paragraf inte innehåller ett rekvisit om otillbörligt förfarande. Det anses således vara lättare att bevisa koppleri än människohandel.

Denna uppsats kommer att studera människohandeln såsom fenomen samt det juridiska ramverk som omger det med fokus på svensk rätt och svensk praxis.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att analysera den bevisproblematik som uppstår i mål gällande människohandel. I den allmänna debatten kring människohandel och lagföring av brottet har det framkommit att det råder svårigheter med tillämpningen av paragrafen om människohandel i brottsbalken. Problematiken anses bero på paragrafens lydelse samt ett av dess rekvisit, det så kallade otillbörlighetsrekvisitet, och anses vara svårt att bevisa. I mål om människohandel är det således inte ovanligt att åklagaren yrkar även för grovt koppleri. Grovt koppleri innehåller inte samma rekvisit som människohandel och har inget krav på otillbörligt förfarande. Detta leder till att det är enklare att få en fällande dom för grovt koppleri än för människohandel. Jag kommer därför även att diskutera grovt koppleri i relation till bevisprövningen i mål om människohandel. Men människohandel anses inte bara vara svårt att bevisa på grund av de juridiska kraven i paragrafer utan komplikationerna anses även bero på faktorer som snarare är sociala än juridiska. Dessa faktorer anses bidra till beviskomplikationer beträffande människohandel.

Uppsatsen kommer alltså att närmare analysera människohandel utifrån den allmänt vedertagna uppfattningen att det uppkommer en viss bevisproblematik vid en rättslig prövning av människohandel. Uppsatsen har en ambition att redogöra för det nationella rättsläget beträffande brottet människohandel.

Jag skall redogöra för människohandelns omfattning, det juridiska ramverk som omger det, samt relevant praxis på området, och på så vis kunna presentera en kritisk analys av de bevissvårigheter som uppkommer vid en rättslig prövning i Sverige av människohandel.

Mina frågeställningar är:

- *Hur ser rättsläget ut beträffande människohandel i svensk rätt?*
- *Vilka svårigheter uppkommer vid bevisprövningen av straffbestämmelsen gällande människohandel?*

1.2 Metod och material

Uppsatsen kommer att utreda det gällande rättsläget för människohandel i svensk rätt. Således kommer uppsatsen att utarbetas utifrån en traditionell rättsvetenskaplig metod. För att kunna redogöra för rättsläget kommer jag att använda mig av förarbeten samt lagar, relevanta propositioner, konventioner och utredningar samt doktrin i form av litteratur och artiklar.³ Det bör påpekas att doktrin gällande rättstillämpningen beträffande människohandel i viss mån är begränsad till sin omfattning på grund av att brottet är relativt nytt i svensk rätt.

Praxis rörande människohandel samt koppleri kommer att få ett stort utrymme i uppsatsen. Detta beror på uppsatsens syfte att redogöra för den rättsliga problematik som uppkommer vid prövning av människohandel i rätten. Genom att använda mig av relevant praxis hoppas jag att tydligt kunna analysera de bevissvårigheter som uppkommer vid den rättsliga prövningen av brottet. Den praxis som kommer att användas i uppsatsen är hämtad från tingsrätt, hovrätt och högsta domstolen. Samtliga fall behandlar människohandel och/eller koppleri.

Uppsatsen är både deskriptiv och analyserande. Det första kapitlet är av redogörande karaktär, där människohandelns omfattning och historik behandlas. Det gäller även kapitlet om det juridiska ramverket som omger brottet. I de nästföljande kapitlen är ambitionen att presentera en analyserande och utredande diskussion.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen kommer att behandla ämnet människohandel med fokus på människohandel för sexuella ändamål. Det existerar en rad olika former av människohandel, det kan till exempel röra sig om organhandel eller tvångsarbete, men jag har valt att endast diskutera människohandel för

---

³ Sandgren, s. 39-40.

sexuella ändamål. Jag hoppas genom denna avgränsning kunna genomföra en välstrukturerad och djupgående analys av ämnet. Då benämningen människohandel används i uppsatsen, åsyftas människohandel för sexuella ändamål om inget annat anges.

Människohandel för sexuella ändamål involverar främst kvinnor och flickor. Uppsatsen kommer dock att endast fokusera på den form som innebär handel med kvinnor. Detta val kan motiveras utifrån uppsatsens syfte, som är att diskutera bevisvärigheterna beträffande brottet. Ett barns samtycke är irrelevant för frågan om människohandel skall vara straffbart eller inte. Människohandel med barn är alltid straffbart. Det är vid rättsprövningen av människohandel med vuxna som det uppstår problem i bevishänseende. Det är därför relevant att endast diskutera ämnet med fokus på kvinnor som offer för människohandel.

Ämnet människohandel för sexuella ändamål kan diskuteras utifrån en rad olika perspektiv, exempelvis utifrån ett offerperspektiv eller ett gärningsmannaperspektiv. Jag har valt att behandla ämnet utifrån ett bevisperspektiv. Då jag har kommit i kontakt med ämnet har det stått tämligen klart att det råder uppenbara svårigheter att bevisa brottet människohandel. Jag har därför valt att diskutera de bevisvärigheter som finns vid en rättslig prövning av misstänkt människohandel för sexuella ändamål.

Smuggling och människohandel är snarlika former av irreguljär migration och kan lätt blandas ihop. Det finns dock en rad skillnader och därför anser jag att det är relevant att markera att uppsatsen endast kommer att diskutera människohandel.

Uppsatsen kommer främst att diskutera människohandel för sexuella ändamål utifrån ett nationellt perspektiv, det vill säga att svensk rätt kommer att stå i fokus. I viss utsträckning kommer människohandel behandlas på en internationell nivå, men då främst för att ge en inblick i problemets omfattning. Då människohandel är ett brott som rör sig över gränserna är det svårt att inte ge det internationella perspektivet ett visst utrymme, men huvudsakligen kommer uppsatsen behandla problemet på en nationell nivå.

1.4 Disposition

Jag har valt att inleda uppsatsen med en introduktion till människohandel som fenomen, både internationellt och nationellt. Människohandelns historia och utveckling kommer att redogöras för. Jag anser att det är av stor vikt att

ge en deskriptiv introduktion i ämnet för att sedan kunna diskutera människohandel från en juridisk utgångspunkt.

Jag kommer sedermera att redogöra för och diskutera de juridiska instrument som finns för att bekämpa människohandel. Även detta kapitel kommer att vara indelat i en internationell avdelning och en nationell. Lagar, konventioner och deklARATIONER kommer att presenteras och diskuteras. Med uppsatsens syfte i fokus kommer dock den nationella delen att överskugga den internationella. Det är framför allt de svenska rättsinstrumenten som är av intresse för denna uppsats.

Praxis som rör människohandel eller koppleri kommer att behandlas i nästföljande kapitel. Fyra domar från tingsrätter, hovrätter och högsta domstolen kommer att redogöras för och diskuteras utifrån uppsatsens syfte.

Avslutningsvis kommer jag att analysera de bevissvårigheter som existerar vid en rättslig prövning av människohandel och även dra slutsatser av det som jag har analyserat.

2 Bakgrund

Följande kapitel kommer att ägnas åt människohandel som fenomen, dess utveckling, omfattning, aktörer och tillvägagångssätt och skall tjäna som en introduktion till uppsatsens ämne. Jag kommer även kortfattat att redogöra för en alternativ diskussion som ifrågasätter om hårdare och effektivare lagstiftning angående människohandel verkligen är den rätta vägen för att få bukt med problemet med människohandel. Kapitlet kommer vidare att ge en deskriptiv redogörelse för människohandel för sexuella ändamål, som sedan kommer vara ett fundament för den fortsatta uppsatsen. Kapitlet avslutas med sammanfattande slutsatser.

Inledningsvis kan nämnas att människohandel är ett brott som innebär att offret förflyttas från ett land till ett annat under slavliknande former och sedan utnyttjas för exempelvis sexuella ändamål eller tvångsarbete. Brottet kan delas in i tre huvudsakliga element. Det första elementet är åtgärder för genomförandet av själva handeln, som exempelvis rekrytering och transport av människor såväl inom ett land som från ett land till ett annat. Att ta emot eller inhysa offren hör även till detta inledande element. Vidare ingår även här att föra över människor som är föremål för handeln mellan rekryterare och agenter eller mottagare. Det andra elementet som människohandel kan delas in i rör de otillbörliga medel som används för att få offren att underkasta sig eller foga sig. För att handel med kvinnorna skall kunna genomföras krävs det att de kan tvinga och undertrycka offrens vilja, beskära deras möjligheter eller utnyttja att de saknar sådana. Det tredje elementet innefattar syftet med människohandeln. Det signifikativa elementet i människohandel är att förfarandet alltid syftar till någon sorts efterföljande utnyttjande av offret. Människohandel kan syfta till olika slags utnyttjande, som exempelvis för sexuella ändamål. Utnyttjandet sker ofta i vinstsyfte, till exempel genom att dra vinning av annans prostitution⁴.

2.1 Människohandelns omfattning

Människohandeln för sexuella ändamål är starkt kopplad till den organiserade internationella brottsligheten och Förenta Nationerna (i fortsättningen FN) har konstaterat att förtjänsterna för dem som är verksamma med denna handel kan jämföras med den internationella drog- och vapensmugglingen⁵, närmare bestämt cirka sju miljarder dollar per år.⁶

---

⁴ Prop. 2003/04:111, s. 26.

⁵ Wikström et al, s. 212.

⁶ Ibid, s. 215.

Uppgifter angående antalet flickor och kvinnor som årligen blir utsatta för människohandel varierar, men man uppskattar att runt en till två miljoner kvinnor blir tvingade in i prostitution genom människohandel. Även om mörkertalet är stort ger siffran ändå en bild av problemets omfattning.⁷ Ca 500 000 kvinnor kommer årligen till någon av Europeiska unionens (i fortsättningen EU) medlemsstater som offer för människohandel. Även Sverige är inkluderat i denna siffra. Rikskriminalpolisen uppskattar att mellan 200 och 500 kvinnor årligen kan ha blivit föremål för människohandel i Sverige.⁸ Det bör påpekas att siffrorna som avser människohandelns ekonomiska omfattning samt antalet människor som blir indragna i denna är omdiskuterade och olika forskare uppvisar olika siffror. Jag har valt att redogöra för de siffror som förekommer mest frekvent i forskningen av människohandel. Offren för människohandel kommer främst från Ryssland, Estland, Lettland, Litauen samt från Ungern, Tjeckien, Slovakien, Rumänien och Moldavien. Mer än hälften av kvinnorna kommer antingen från Ryssland eller från något av de tre baltiska länderna.⁹

Experter varnar även för att problemet med människohandel ökar. Detta gäller även potentiella offer som lever i fattigdom och utan möjlighet till utbildning, arbete eller framtidsutsikter. I kombination med att gränsstationerna i Europa saknar kontroll över dem som korsar gränserna och den ökande utbredningen av organiserad brottslighet, som numera på bred front ägnar sig åt människohandel, har fenomenet blivit en specialiserad och lukrativ bransch på den svarta marknaden.¹⁰

Handeln med droger och vapen är visserligen fortfarande central på den illegala marknaden, men riskerna med denna verksamhet är också höga och straffen är stränga. Människohandel är en verksamhet som inte är förknippad med samma risker.¹¹ I dagsläget har människohandeln utnyttjat det faktum att det har funnits stora hål i diverse europeiska länders lagstiftning rörande människohandel på grund av att denna form av brottslighet inte har blivit prioriterad på den politiska agendan. Under tiden har människohandelns gärningsmän gjort stora vinster med väldigt låga risker.¹² I andra länder där det existerar lagstiftning på området är denna otillräcklig och i vissa fall omfattar den endast olika fragment av människohandeln. Myndigheterna i många länder anser ofta att offer för människohandel är en del av en illegal invandring och kvinnorna blir således behandlade därefter, det vill säga de hamnar i förvar och skickas hem till ursprungslandet.¹³

---

⁷ IOM, s. 98, Shannon, s. 120.

⁸ Prop. 2003/04:111, s. 9.

⁹ Ibid, s. 9.

¹⁰ IOM, s. 21.

¹¹ Wikström et al, s. 216.

¹² Goodey, s. 162.

¹³ Aronowitz, s. 85.

Kvinnorna inom människohandeln kommer oftast från fattiga länder i och utanför EU och transporteras till rika EU-länder.¹⁴ De hämtas från länder med stora samhällsproblem där omfattande samhällsförändringar skett under senare år. Dessa problem och händelser har resulterat i att det politiska etablissemang och rättsväsendet inte har lyckats ge människor ett fullvärdigt socialt skydd. Det kan handla om forna kommunistländer i Central- och Östeuropa samt utvecklingsländer som Nigeria och Thailand.¹⁵ I dessa länder är det främst kvinnor som drabbas då det ekonomiska klimatet försämras och man kan således tala om en feminisering av fattigdomen.¹⁶ Kriminella nätverk utnyttjar efterkrigssituationer i länder eller regioner som till exempel Kosovo, och rekryterar traumatiserade och extra utsatta kvinnor i exempelvis flyktingläger.¹⁷ I samhällen präglade av laglöshet och frånvaro av ett fungerande juridiskt system kan människohandeln florerat fritt och utnyttja kvinnor som lever i en instabil tillvaro där ekonomisk osäkerhet och stora jämställdhetsskillnader tillhör vardagen.¹⁸

I destinationsländerna finns en efterfrågan på människor att utnyttjas för sexuella ändamål. I dessa länder finns förutsättningar för en lukrativ handel och det är därför viktigt att minska efterfrågan när det gäller att motverka människohandel.¹⁹

Människohandel är en ombytlig process. Det kan börja med överenskommelser mellan offer och gärningsman för att sedan övergå till en tvångshandling.²⁰ Det behöver inte alltid vara en form av olaglig invandring, även om det ofta anses vara just detta. Själva ankomsten till ett land kan ske på laglig väg men dess status kan sedan ändras efter en tid.²¹ Som nämndes ovan involverar människohandel kriminella syndikat och innebär hot, våld, psykiska och fysiska övergrepp samt svek. Men bilden är långt ifrån svart eller vit, det finns ingen distinkt gräns mellan humanitär och kommersiell trafficking, i vissa fall är människohandlaren både en kriminell och en räddare av liv.²² Detta resonemang kommer kortfattat att utvecklas under rubriken "Ifrågasatt lagstiftning" längre fram i kapitlet.

Det bör slutligen poängteras att människohandeln utgör ett sammansatt samhällsproblem. Den berör frågor om mänskliga rättigheter innefattande

---

¹⁴ Goodey, s. 160.

¹⁵ Ibid, s. 160.

¹⁶ Wikström et al, s. 217.

¹⁷ IOM, s. 104.

¹⁸ Goodey, s. 161.

¹⁹ Prop. 2003/04:111, s. 8.

²⁰ Månsson, s. 59.

²¹ IOM, s. 20.

²² Wikström et al, s. 215.

kampen mot den organiserade brottsligheten, migrationsfrågor, jämställdhet mellan kvinnor och män, fattigdom samt sociala, ekonomiska och politiska skillnader inom och mellan länder.²³

2.2 Modus operandi

Rekryteringen av kvinnor till människohandel kan gestalta sig på en rad olika sätt. Det kan röra sig om lukrativa löften om välbetalda arbeten i västvärlden som exempelvis servitriser eller sällskapsdamer.²⁴ Dessa löften återges i form av reklam i media och är ofta vagt utformade, där man utnyttjar de ekonomiska förhållandena i landet för att rekrytera kvinnor. Gärningsmännen kan även rekrytera en kvinna genom att först låna ut pengar till henne och på så vis etablera en förtroenderelation dem emellan.²⁵

Det finns även situationer då kvinnan är medveten om att hon skall arbeta som prostituerad i det nya landet eller arbeta på något vis inom sexbranschen. Det är inte ovanligt att kvinnan redan arbetar som prostituerad i sitt hemland. Den vanligaste villfarelsen i detta fall är att kvinnan lämnar sitt hemland med en tro om att hon kommer bli humant behandlad, vilket sedan inte visar sig stämma. Hon är inte heller medveten om den verkliga summan pengar hon skall komma att tjäna och att hon med stor sannolikhet inte kommer att tjäna några pengar alls.²⁶ Det finns en övertro på situationen för prostituerade i väst, att det är en tillvaro fylld av exklusiva nattklubbar med dyra drinkar och välklädda affärsmän.²⁷ Istället möts de av förnedrande behandling i form av våldtäkt, konfiskation av pass, obetalda löner, fysiskt och psykiskt våld, både från kunder samt hallickar.²⁸

Det finns även fall som vittnar om att kvinnor blivit kidnappade och sedermera smugglade ut ur ursprungslandet. Det är troligen det minst vanliga tillvägagångssättet, då offret är som mest motvilligt i dessa fall och risken för upptäckt blir således större. Kvinnor som följer med människohandel gör det inledningsvis oftast frivilligt. Det är först efter inledningsfasen som frivillighet övergår till tvång.²⁹

Offer för människohandel kan komma in destinationslandet på laglig eller olaglig väg genom en rad olika tillvägagångssätt. Metoden för att komma in i ett land kan variera beroende på hur pass hårt bevakade gränskontrollerna

---

²³ Prop. 2003/04:111, s. 9.

²⁴ Bruinsma et al, s. 111.

²⁵ IOM, s. 61.

²⁶ Ibid, s. 61.

²⁷ Bruinsma et al, s. 111.

²⁸ IOM, s. 62.

²⁹ Wikström et al, s. 218-219.

är. Öppna gränser i större delen av Europa har underlättat de kriminella nätverkens möjligheter att föra offer för människohandel in i destinationsländerna. Riskerna att bli kontrollerade och således upptäckta vid gränskontrollerna är tillsynes obefintliga.³⁰

2.3 Aktörer

Aktörerna inom människohandeln är å ena sidan hallicken eller ”traffickern” som han (för det handlar nästan uteslutande om män) även kan kallas, och å andra sidan offret, det vill säga kvinnan som exploateras för sexuella ändamål.

Den vanligaste hallicken är den man som kvinnan lever ihop med eller som hon har någon form av social eller känslomässig relation till. Relationen kan gestalta sig på olika sätt. Den professionelle hallicken lever också i relation med kvinnan. Relationen är här inte ett mål i sig utan ett medel för att öka hans inflytande över kvinnan. Förhållandet kan ha inletts med att mannen medvetet bundit sig till kvinnan genom att visa sig omtänksam och kärleksfull.³¹ Det kan även handla om stora internationella nätverk (organiserad brottslighet) som ligger bakom handeln, men det finns också ensamma entreprenörer. Både män och kvinnor deltar i rekrytering och transport.³²

Europol konstaterar att medlemmar i kriminella nätverk som handskas med människohandel ofta är av samma nationalitet som kvinnorna de kontrollerar. Ca 90 % är män mellan 25 och 55 år med kriminell bakgrund i hemlandet.³³ Profitörerna inom människohandel kan vidare delas upp i tre kategorier. I den första kategorin handlar det om individuella entreprenörer som är involverade i småskaliga aktiviteter inom sexindustrin. Det rör sig ofta om ägare till bordeller eller sexklubbar. I den andra kategorin finner man mellanskaliga operationer av människohandel. Det rör sig ofta om hemlighållna rörelser där kvinnor tvingas att prostituera sig. I den tredje och sista kategorin finner man de storskaliga kriminella nätverken som är sammanlänkade med inhemska kriminella nätverk i ursprungsländerna.³⁴

---

³⁰ Aronowitz, s. 88.

³¹ SOU 1995:15, s. 117.

³² Wikström et al, s. 215.

³³ IOM, s. 57- 58.

³⁴ Aronowitz, s. 90.

2.4 Ifrågasatt lagstiftning

I en uppsats om människohandel bör det framhållas att lagstiftningen på området är långt ifrån okontroversiell. Att lagstifta om människohandel samt att effektivisera lagstiftningen är endast en lösning bland många i strävan efter komma till rätta med problemet. I diskussionen om människohandel finns det röster som talar om att resurser och åtgärder snarare bör läggas på att skapa lagliga möjligheter för kvinnor att immigrera. Detta skulle göra dem mindre lukrativa för gärningsmännen bakom människohandeln då problemet ofta bottnar i en desperation hos offren efter en dräglig tillvaro. Resonemanget förs fram av bl.a. forskaren Jaqueline Berman och hon hävdar att kraven på kriminalisering av människohandel begränsar förståelsen för problemet och möjligheterna att lösa det. Istället bör makthavarna fokusera på de krafter som leder till att kvinnor immigrerar till främmande länder för att kunna arbeta, som fattigdom och könsrelaterade skillnader i samhällsstrukturen. Hon resonerar vidare att människohandel inte endast är ett problem i en kriminell kontext utan att det även finns sociala och könsrelaterade dimensioner av problemet. Kriminalisering resulterar snarare i hårdare bevakade gränsstationer och gör det ännu svårare för dem som försöker ta sig ut ur ett land vilket aktörerna bakom människohandel enbart tjänar på. Ekonomisk utveckling och ökade möjligheter till arbete motarbetar i högre grad människohandel än lagstiftning på området. Makthavare borde snarare satsa på att skapa lagliga vägar för migration så kvinnor inte är utlämnade till tveksamma jobberbjudanden för att kunna försörja sina familjer, framhåller bl.a. verksamma inom organisationen International Organization for Migration (IOM).³⁵

2.5 Sammanfattning

Människohandel har blivit en lukrativ bransch där det finns stora summor pengar. För gärningsmännen, det vill säga. Offren för människohandel tjänar nämligen inga pengar. De tvingas arbeta för att kunna betala av "skulder" till dem som exploaterar dem. Människohandel är numera en så pass "välmående" industri att den kan mäta sig med traditionell kriminell verksamhet som till exempel narkotikasmuggling samt vapenförsäljning. FN redovisar för summor på runt sju miljarder dollar, som gärningsmännen bakom människohandel tjänar. Detta har ett direkt samband med antalet flickor och kvinnor som varje år blir offer för människohandel. Siffrorna varierar men man talar om runt 1 till 2 miljoner kvinnor varje år, samtidigt som experter varnar för att problemet med människohandel ökar lavinartat.

---

³⁵ Berman, s. 38-44.

Människohandelns tillvägagångssätt varierar. Det kan handla om direkta kidnappningar av flickor till redan prostituerade kvinnor. Oftast rör det sig dock om oerfarna kvinnor som lockas av ett bättre liv i Västeuropa. Vad som först kan inledas med samtycke utbyts snart till tvång då den brutala verkligheten om vad kvinnorna skall göra uppenbarar sig för dem. Öppna gränser i Europa underlättar gärningsmännens transport av kvinnorna till destinationsländerna.

Det är främst kriminella nätverk hemmahörande i ursprungsländerna som ägnar sig åt storskalig människohandel. Man rekryterar kvinnor från ekonomiskt och politiskt instabila länder där det råder små chanser till en god framtid. Men även mindre individuella hallickar och bordellägare handlar med kvinnor.

Arbetet för ökad lagstiftning på området är inte okontroversiellt. I diskussionen om människohandel höjs röster för att istället lägga resurser på att skapa arbetstillfällen, ökad ekonomisk standard, minska könsrelaterad diskriminering i destinationsländerna för att minska antalet potentiella offer för människohandel. Förespråkarna för denna linje menar att ökad lagstiftning endast kommer att alienera dessa kvinnor från samhället ytterligare och utlämna dem i händerna på giriga och cyniska människohandlare. För i många länder går den enda vägen ut ur ekonomiskt elände och desperation via människohandlare.

3 Juridiskt ramverk

I följande kapitel kommer jag att redogöra för det juridiska ramverk som omger brottet människohandel. Jag har valt att dela upp kapitlet i ett avsnitt som behandlar brottet på den internationella nivån och ett avsnitt som behandlar lagstiftningen på svensk nationell nivå. Den internationella delen kommer att redogöra för FN:s åtgärder för att bekämpa människohandel i form av konventioner och diverse dokument. Redogörelsen för svensk lagstiftning kommer att presentera den specifika paragrafen om människohandel i brottsbalken samt dess rekvisit. Därefter kommer jag även att redogöra för koppleriparagrafen samt andra paragrafer i brottsbalken som jag anser är av intresse i en uppsats om människohandel.

I en rättsprocess om människohandel uppkommer det svårigheter i bevisprövningen och därför yrkas det ofta i andra hand för exempelvis grovt koppleri. Dessa svårigheter består ofta i bevisning av de otillbörliga medlen, d.v.s. att gärningsmannen har tagit kontroll över offret på ett sätt som är otillbörligt, som är ett av rekvisiten i människohandelsparagrafen. Detta kommer att redogöras för närmare i förevarande kapitel. En misstanke om människohandelsbrott aktualiserar även en rad andra brott och jag har därför valt att redogöra även för dessa, om än i mindre omfattning. Kapitlet avslutas med sammanfattande diskussion och slutsats.

3.1 Internationella instrument

Det är först på senare år som problemet med människohandel har hamnat högt på den internationella dagordningen, i form av exempelvis Palermoprotokollet som kommer att redogöras för längre fram i avsnittet. Trots de senaste årens ansträngningar har det funnits internationella konventioner sedan ett halvt sekel som reglerar brottet människohandel. I den följande texten kommer dessa ansträngningar, både äldre som nyare, att tas upp.

3.1.1 FN:s åtgärder för bekämpande av människohandel

Inledningsvis inriktade FN sitt arbete på att arbeta mot slaveri i alla dess former. Detta uttrycktes FN:s allmänna förklaring om de mänskliga

rättigheterna från 1948, där man förbjuder slaveri och trældom.³⁶ Konventionen från 1948 innehåller två artiklar, dels artikel 4 om slaveri och trældom dels artikel 5 om underkastelse till omänsklig eller förnedrande behandling, som båda återges i 1949 års konvention, vilken fastslår att prostitution och handel med människor är oförenlig med den mänskliga värdigheten och människovärdet.³⁷

1949 års FN-konvention har en uttrycklig relevans beträffande just människohandel. Enligt konventionen är inte prostitution i sig brottsligt och prostituerade är offer som inte skall kriminaliseras. Det är däremot straffbart att exploatera offret eller att utnyttja en annans svaghet. Alla förmedlare eller mellanhänder från kopplare till kvinnohandlare är straffbara, oavsett samtycke från den prostituerade. Enligt konventionen är staterna skyldiga att straffa varje person som i prostitutionssyfte skaffar fram, lockar eller förleder en annan person, även om det sker med denne persons samtycke. Även den som förvaltar, bygger upp, finansierar eller upplåter en byggnad för prostitution skall straffas.³⁸

The International Convention on Civil and Political Rights (1966) bekräftar på nytt i artiklarna 7 och 8 förbudet mot omänsklig och förnedrande behandling och slaveri i The Universal Declaration of Human Rights.³⁹ The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (1979), som kom att kallas för Kvinnokonventionen, rekommenderar i artikel 6 att staterna skall vidta alla tillämpliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att förbjuda eller motarbeta alla former av handel med kvinnor och exploatering av kvinnlig prostitution.⁴⁰

Slutligen tar även den europeiska konventionen för de mänskliga rättigheterna upp människohandel i dess regelverk. Artikel 4 i konventionen förbjuder slaveri, trældom, tvångsarbete och annat påtvingat arbete, där människohandel ingår.⁴¹

Det viktigaste internationella dokument som behandlar människohandel och som antagits på senare tid, är 2000 års FN-konvention om gränsöverskridande organiserad brottslighet och framför allt konventionens tilläggsprotokoll om människohandel, Palermoprotokollet. Där diskuterades fram en definition av ”trafficking in persons” som det kallas i Palermoprotokollet. Den återfinns i art. 3 i protokollet och innebär att

---

³⁶ Art 4 och 5 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, 1948.

³⁷ Introduktion till Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of Others.

³⁸ Ibid Art 1, 2 och 6.

³⁹ Art. 7 och 8 i International Covenant on Civil and Political Rights.

⁴⁰ Art 6 i Convention for the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.

⁴¹ Art 4 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

handel med människor omfattar rekrytering, transport, överföring, förvaring eller mottagande av personer. Detta skall ha skett genom olika former av tvång, bortförande, bedrägeri eller vilseledande. Men definitionen omfattar även missbruk av makt eller av någons sårbara situation, givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att få samtycke från en person som har kontroll över någon annan person i syfte att exploatera personer. Med exploatering menar man att exploatera annans prostitution eller andra former av sexuell exploatering, tvångsarbete, slaveri eller slaveriliknande sedvänjor, trældom eller avlägsnande av organ. I protokollet slår man slutligen fast att offrets samtycke saknar relevans när något av de angivna medlen har använts.⁴²

Protokollets syfte är att förebygga och bekämpa handel med människor med särskild hänsyn tagen till kvinnor och barn, att skydda och bistå offren för sådan handel samt att främja samarbete mellan staterna för att uppnå dessa syften. Staterna har vidare ett åtagande att kriminalisera sådana gärningar som anges ovan när de begås uppsåtligen. De kan även tillämpa striktare och strängare åtgärder än de som anges i protokollet för att förebygga och bekämpa människohandel.⁴³

Stater som är parter i protokollet skall sträva efter att vidta åtgärder såsom forskning, informations- och massmediekampanjer samt sociala och ekonomiska initiativ för att förebygga människohandelns utbredning. Staterna skall också vidta eller förstärka åtgärder för att lindra de omständigheter som gör kvinnor till potentiella sårbara offer för människohandel, såsom fattigdom, underutveckling och brist på lika möjligheter. Medlemsstaterna skall även stärka lagstiftningen samt vidta sociala och kulturella åtgärder för att motverka sådan efterfrågan som främjar alla former av utnyttjande av kvinnor som leder till handel med dessa.⁴⁴

Stater som har undertecknat konventionen och protokollet är samtliga medlemsstater i EU och medlemsstater i Europeiska kommissionen liksom Norge och Island. Vidare har hittills 45 stater tillträtt protokollet. Protokollet är det första rättsligt bindande instrumentet på global nivå som innehåller en definition av människohandel.⁴⁵

---

⁴² Art 3 i Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children.

⁴³ Ibid, art. 2 och 5.

⁴⁴ Ibid, art. 9-11.

⁴⁵ Ibid, s. 12.

3.1.2 EU:s åtgärder för bekämpande av människohandel

EU har sedan cirka ett decennium aktivt engagerat sig för att utveckla ett effektivt angreppssätt för att förhindra och bekämpa människohandel. Man har tagit initiativ för att utveckla strafflagstiftningen i respektive medlemsstat samt det rättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna⁴⁶. Sedan februari 1997 finns ett straffrättsligt beslut om åtgärder mot människohandel, som innebär ett åtagande från medlemsstaterna att se över sina inhemska lagar för att se till att bland annat människohandel är straffbelagt.⁴⁷

1995 antog Europaparlamentet en resolution angående människohandel (A-0326/95, OJ C 32/88). Resolutionen fastslog att kvinnor som fallit offer för människohandel skall behandlas som just offer och inte som medgärningsmän. Man slog även fast att människohandel medför allvarliga övergrepp på de mänskliga rättigheterna. Europaparlamentet ansåg vidare att medlemsstaterna borde vidta åtgärder för att säkerställa säkerhet och trygghet för offren genom att erbjuda social och juridisk hjälp samt vittnesskydd i de fall där offren vittnar vid en rättegång.⁴⁸

Även EU-kommissionen har antagit ett dokument angående människohandel, ”*Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation*”. I detta dokument slår man fast att EU:s medlemsstater bör fokusera på offren i människohandel och vilka förödande konsekvenser människohandeln har på dessa. Man poängterar samtidigt nödvändigheten av förbättringar i brottsutredningar av människohandel samt det ökade behovet av kampanjer som höjer medvetandet kring människohandel och varnar för fenomenet. Man poängterar även vikten av att behandla kvinnor som blivit utsatta för människohandel såsom offer och inte som kriminella.⁴⁹

1996 inleddes stimulans- och utbytesprogrammet Stop för att stödja åtgärder av ansvariga personer (offentliga såväl som frivilligorganisationer) för att förebygga och kämpa mot människohandel och sexuellt utnyttjande av barn och kvinnor.⁵⁰ Men det kanske mest kända initiativet från EU angående människohandel är Daphne-initiativet som etablerades 1997 av Europaparlamentet. Initiativet var ett svar på det ökade problemet med våld

---

⁴⁶ Kvinnohandel, s. 4.

⁴⁷ Prop. 2003/04:111, s. 13.

⁴⁸ Obokata, s. 89.

⁴⁹ Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament.

⁵⁰ Kvinnohandel, s. 4.

mot kvinnor, barn och unga. Projektet ägnade sig åt att stärka samarbetet mellan NGO:s och myndigheter i deras arbete mot exempelvis människohandel.⁵¹

Sedan 1999 finns EU:s åtgärder för att bekämpa människohandel uttryckligen i avdelning VI i Amsterdamfördraget. Artiklarna i fördraget behandlar polissamarbete och straffrättsligt arbete gällande människohandel.⁵²

Arbetet med att bekämpa och förebygga människohandel beaktas även på olika sätt i samtal med de nya medlemsstaterna från Central- och Östeuropa samt med kandidatländerna. EU deltar aktivt med att hjälpa dessa att förbättra sina arbetsmarknader och sin levnadsstandard, särskilt genom att öka kvinnornas deltagande i beslutsprocessen.⁵³

EU:s rambeslut för bekämpande av människohandel är organisationens viktigaste åtgärd beträffande människohandel. Rambeslutet syftar till att skapa nya gemensamma minimiregler i EU:s medlemsstater när det gäller straffrättsliga påföljder och andra former av straffrättsliga åtgärder mot människohandel. Rambeslutet behandlar definitioner av straffbar människohandel, kriminalisering av anstiftan, medhjälp, främjande och försök samt gemensamma lägsta maximistraff. Det bör framhållas att rambeslutet har ett snävare tillämpningsområde än FN-protokollet som redogjordes för ovan på så vis att rambeslutet endast behandlar straffrätt.⁵⁴

Rambeslutet stadgar att varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att straffbelägga rekrytering, transport, överföring, hysande, senare mottagande av en person, inbegripet utbyte eller överföring av kontroll över denna person om:

- Tvång, våld eller hot brukas
- Svikligt förfarande eller bedrägeri brukas
- Maktmissbruk eller utnyttjande av en utsatt belägenhet förekommer
- Betalning eller förmåner ges eller tas emot för att erhålla medgivande från en person som har kontroll över en annan person i syfte att exploatera denne.

Man slår även fast i rambeslutet att samtycke av den som är offer för människohandel saknar betydelse, om något av de medel som redogörs för ovan har använts. Slutligen anges att varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att straffbelägga anstiftan, medhjälp, främjande och försök att begå de brott som anges ovan.⁵⁵

---

⁵¹ Ibid, s. 91.

⁵² Ibid, s. 5.

⁵³ Ibid, s. 5.

⁵⁴ Art. 29 i Rådets rambeslut om bekämpande av människohandel.

⁵⁵ Ibid, art. 31.

Vidare stadgas att varje medlemsstat skall vidta nödvändiga åtgärder för att de brott som anges ovan skall beläggas med effektiva, proportionerliga och avskräckande straffrättsliga påföljder som kan medföra utlämning. De brott som aktualiseras skall beläggas med maximistraff på minst åtta års fängelse om brottet har inneburit att brottsoffrets liv har satts på spel, om denne befunnit sig i en särskilt utsatt situation, om brottet begåtts med användande av grovt våld eller orsakat brottsoffret särskilt allvarlig skada.⁵⁶

3.2 Svensk lagstiftning

Den 1 juli 2002 infördes en ny paragraf i brottsbalken med syfte att förstärka det straffrättsliga skyddet mot sådan handel med människor som syftar till att de skall utnyttjas för sexuella ändamål. Brottet benämndes som människohandel för sexuella ändamål.⁵⁷ Den 1 juli 2004 ändrades brottsrubriceringen människohandel för sexuella ändamål till endast människohandel eftersom paragrafen utvidgades till att gälla även andra former av människohandel än enbart för sexuella ändamål och finns i 4 kap. 1 a § BrB.⁵⁸ Den nya paragrafen om människohandel föranleddes av de internationella åtgärder, som redogjordes för tidigare, som har ansetts befogade för att bekämpa brottsfenomenet i dess olika former, särskilt människohandel för sexuella ändamål.⁵⁹ De led som människohandeln utgörs av är i allt väsentligt kriminaliserade redan sedan tidigare genom olika bestämmelser i brottsbalken (dessa kommer att redogöras för längre fram i avsnittet). Trots detta ansåg lagstiftare att det var befogat att skapa en särskild bestämmelse gällande människohandel i allmänhet.⁶⁰

I det avsnitt som följer nedan skall jag redogöra för människohandelsparagrafen och de rekvisit som den innehåller. Det råder en viss oklarhet vid tillämpningen av människohandelsparagrafen på grund av dess utformning. Svårigheterna har gällt lydelsen av otillbörlighetsrekvisitet som jag kommer utveckla i avsnittet som följer, men även själva situationen och förfarandet är svårbevisat. Oklarheten vid tillämpningen av paragrafen om människohandel har lett till problem vid bevisprövningen och åklagaren väljer ofta att yrka ansvar även för koppleri, som inte har ett otillbörlighetsrekvisitet och anses därför vara enklare att bevisa. Jag kommer därför att redogöra för den specifika paragrafen om människohandel i brottsbalken och dess rekvisit. På grund av det nära sambandet mellan

---

⁵⁶ Ibid, art. 34.2.

⁵⁷ RättsPM 2007:2, s. 4.

⁵⁸ Ibid, s. 5.

⁵⁹ Holmqvist et al, s. 4:4 a.

⁶⁰ Ibid, s. 4:4 c.

människohandel och koppleri kommer jag även att redogöra för koppleriparagrafen i brottsbalken.

3.2.1 Människohandel enligt 4 kap. 1 a § BrB

4 kap. 1 a §, om människohandel reglerar följande:

”Den som, i annat fall än som avses i 1 §, med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen skall

- 1. utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 §, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål,*
- 2. utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd,*
- 3. utnyttjas för avlägsnande av organ, eller*
- 4. på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte,*

döms för människohandel till fängelse i lägst två år och högst tio år.

Detsamma gäller den som i sådant syfte som anges i första stycket,

- 1. till annan för över kontrollen över en person, eller*
- 2. från annan tar emot kontrollen över en person.*

Den som begår en handling som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år skall dömas för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts.

Är ett brott som avses i första-tredje styckena mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år.”⁶¹

Enligt förarbetena till paragrafen skall den del av brottet som behandlar människohandel för sexuella ändamål bestå av tre huvudsakliga moment:

1. åtgärder för genomförandet av själva handeln, t.ex. att rekrytera, transportera, ta emot, inhysa eller överlåta människor,
2. medel med vilka de som är föremål för handeln rekryterats eller hanterats, det vill säga olaga tvång, vilseledande eller något annat sådant otillbörligt medel och
3. syftet med handeln, det vill säga olika former av sexuell exploatering av människor.⁶²

Människohandelsbrottet tar mer sikte på angreppet på offrets frihet än det tilltänkta utnyttjandet som sådant. Detta motiveras av lagstiftaren med att

---

⁶¹ 4 kap. 1 a § BrB.

⁶² Prop. 2003/04:111 s. 65-66.

människohandel, förutom att främja ett utnyttjande för sexuella ändamål, innefattar angrepp på offrets frihet och frid.⁶³

Utnyttjande för sexuella ändamål äger rum då offret skall utsättas för brott enligt 6 kap. 1 § (våldtäkt och grov våldtäkt), 6 kap. 2 § (sexuellt tvång och grovt sexuellt tvång), 6 kap. 3 § (sexuellt utnyttjande och grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning), 6 kap. 4 § (våldtäkt och grov våldtäkt mot barn), 6 kap. 5 § (sexuellt utnyttjande av barn) samt 6 kap. 6 § (sexuellt övergrepp och grovt sexuellt övergrepp mot barn).⁶⁴ Sådant utnyttjande kan också äga rum genom att offret utsätts för tillfälliga sexuella förbindelse eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål. Med uttrycket ”på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål” fångar man upp sådana sexuella utnyttjanden som till exempel medverkan vid framställning av pornografiska alster eller medverkan i pornografisk föreställning.⁶⁵

Som subjektivt rekvisit förutsätts uppsåt, täckande de objektiva rekvisiten. Det subjektiva rekvisitet sträcker sig dock längre än den objektiva sidan. Det krävs således ett subjektivt överskott på så vis att åtgärderna har företagits i syfte att utnyttja en person för sexuella ändamål för att brottet skall fullbordas. Brottet är fullbordat även innan något utnyttjande verkligen sker.⁶⁶

Straffet för människohandel är fängelse lägst två år och högst tio år i normalfallet. Ett högt straff kan utdömas exempelvis i de fall där gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet. Även åldern spelar en avgörande funktion vid straffmätningen. Ju yngre offret har varit desto högre bör straffvärdet vara. Om syftet har förverkligats eller lett till det avsedda resultatet skall inte vara av betydelse för själva straffansvaret men detta kan beaktas vid bedömningen av straffvärdet. Mindre grova fall kan förekomma då risken för att utnyttjandet faktiskt skulle komma att ske varit liten. Förutom detta spelar arten av det åsyftade utnyttjandet och det åsyftade utnyttjandets omfattning roll. Även i vilken mån intrånget i annans frihet har inneburit fysiskt eller psykiskt lidande eller kränkning kan vara av betydelse vid straffmätningen.⁶⁷

3.2.1.1 Rekvisitet om åtgärderna för genomförandet av handeln (kontrollrekvisitet)

---

⁶³ Prop. 2003/04:111, s. 56.

⁶⁴ 6 kap. BrB.

⁶⁵ Holmqvist et al, s. 4:4 e.

⁶⁶ Ibid, s. 4:4 f.

⁶⁷ Ibid, s. 4:4 g.

För att kunna genomföra själva handeln med människor krävs att gärningsmannen på något vis tar kontroll över offret. Denna kontroll kan uppnås på olika sätt och är ett av rekvisiten i paragrafen gällande människohandel. Av ”*Brottsbalken - En Kommentar*” framgår det att kontrollrekvisitet är avgörande för om en handling skall rubriceras som människohandel eller inte.⁶⁸

Kontrollen skall vara av faktisk art, men den kan även ha sin bakgrund i en kontroll av rättslig art, som till exempel ett anställningsförhållande, ett skuldförhållande eller att gärningsmannen har att svara för offrets vård eller tillsyn. Det krävs dock att offret står under ett tryck som är av allvarlig betydelse för denne och gärningsmannen skall ha ett påtagligt inflytande över offrets agerande.⁶⁹ Det skall alltså handla om någon form av trångmålsliknande situation eller en faktisk beroendeställning till gärningsmannen. Kontrollen kan bestå i att offret hålls inlåst eller står under ett kontinuerligt hot. Det är också viktigt att hålla i åtanke att kontrollsituationer av detta slag många gånger kan vara av tämligen subtil art. Det skall vidare röra sig om ett påtagligt underläge för offret som krävs för ett förverkligande av brottsplanen.⁷⁰ Rättstillämpningen skall i varje enskilt fall avgöra när kontrollrekvisitet skall betraktas som uppfyllt.⁷¹

De människohandelsåtgärder för att uppnå kontroll över offret som bestämmelsen omfattar kan delas upp i två element:

1. människohandelsåtgärder som leder till att kontroll över offret uppnås
2. människohandelsåtgärder som består i överförande till eller mottagande från annan av kontrollen över offret.

Sådana människohandelsåtgärder som inte består i överföringar av en redan uppnådd kontroll över offret mellan personer, det vill säga åtgärder som leder till att kontroll över offret uppnås, omfattas även av paragrafen. Det kan gälla sådana åtgärder som vidtas av agenter, rekryterare, organisatörer och transportörer för att på olika sätt förmå offret att foga sig och bege sig dit utnyttjandet är tänkt att äga rum eller förflytta offret till nästa länk i handelskedjan. Även den som tar emot offret omfattas av denna del av bestämmelsen. Men även eventuella andra mellanliggande led som – genom inhysning, mottagande och ytterligare transporter eller någon annan sådan åtgärd – lämnar nödvändiga bidrag till en sådan förflyttning eller överföring av offret mellan länkarna i kedjan omfattas av paragrafen.⁷² När det gäller rekvisitet ”annan sådan åtgärd” är avsikten att alla sådana åtgärder som kan ingå som led i en förflyttning eller ett övertagande av en person mellan länkarna i handelskedjan skall omfattas av paragrafen. Således skall

---

⁶⁸ RKP, s. 7.

⁶⁹ Prop. 2003/04:111, s. 51.

⁷⁰ Ibid, s. 66.

⁷¹ Ibid, s. 51.

⁷² Prop. 2003/04:111 s. 52.

samtliga sådana åtgärder som ingår i en förflyttning eller ett övertagande av en person mellan länkarna i handelskedjan och som bidrar till att kontroll över offret uppnås, direkt eller i ett senare led i handelskedjan, omfattas av människohandelsparagrafen.⁷³

Den omständighet som gör att det är möjligt för gärningsmannen att träffa ett avtal om upplåtelse av ett offer för sexuella ändamål är att anse som stöd för att offret står under upplåtarnas kontroll. Avsaknad av pengar, bristande språkkunskaper, frångående av pass samt övervakning är andra exempel på medel för gärningsmannen att uppnå kontroll över sitt offer.⁷⁴ Det påpekas även av lagstiftaren att kravet på kontroll inte skall ställas allt för högt utan den kontroll eller det maktförhållande som avses skall även kunna vara av ett mer begränsat slag.⁷⁵

3.2.1.2 Rekvisitetet om syftet med de vidtagna åtgärderna

Det kännetecknande draget för brottet människohandel är att förfarandena skall syfta till någon form av efterföljande exploatering eller någon form av utnyttjande. I lagtexten är detta utformat som ett krav på en avsikt att utnyttja offret. Om det inte skulle finnas ett sådant syfte när åtgärden vidtas kan ansvar för människohandel inte utdömas. Det krävs således ett direkt uppsåt. Det har tidigare funnits en diskussion om ett utvidgat gärningsmannaskap för att även kunna täcka in indirekt eller likgiltighetsuppsåt men lagstiftaren kom fram till att detta inte skulle tjäna syftet med paragrafen. Exempelvis människosmugglare skulle kunna bli aktuella för lagföring enligt denna paragraf i så fall. Istället skall paragrafen om människohandel förbehållas för de fall där exploatering utgör huvudmotivet för åtgärderna.⁷⁶

Det ovan sagda utesluter dock inte ansvar för medhjälp till människohandel eftersom medverkande inte behöver ha direkt uppsåt i förhållande till det åsyftade utnyttjandet. Straffansvaret träffar människohandelsförfaranden som begås i syfte att offret skall utsättas för sådana sexualbrott som anges i 6 kap. 1-6 §§ BrB eller utnyttjas för sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål, som till exempel utnyttjande för medverkan vid framställning av pornografiska föreställningar eller alster.⁷⁷

---

⁷³ Ibid, s. 53.

⁷⁴ RättsPM 2007:2, s. 33-34.

⁷⁵ Ibid, s. 24.

⁷⁶ Prop. 2003/04:111, s. 44.

⁷⁷ Ibid, s. 44-45.

Det är utan betydelse huruvida syftet har förverkligats. Brottet är fullbordat när en människohandelsåtgärd, som genomförts med sådant medel och i ett sådant utnyttjandesyfte som avses i paragrafen, har resulterat i den åsyftade kontrollen över offret.⁷⁸

3.2.1.3 Rekvisitet ”med användande av olaga tvång, vilseledande eller annat sådant otillbörligt medel”

Ifråga om åtal för människohandel där målsäganden är över 18 år⁷⁹ kan rekvisitet om de otillbörliga medlen ofta bli avgörande för rättsprövningen⁸⁰. Det handlar alltså om de medel som gärningsmannen har använt för att förmå offret att resa till destinationslandet och utnyttjas för sexuella ändamål.

Det oprecisa rekvisitet ”*något annat sådant otillbörligt medel*” har medfört tillämpningssvårigheter i rättsprövningen av människohandel. Departementschefen menade att man genom att använda denna formulering ville försäkra sig om att straffvärda handlingar inte skulle falla utanför det straffbara området⁸¹. Vidare menade man att människohandelsbrottet skall syfta till att skydda personer från att de genom annans uppsåtliga handlande skall bli försatta i en situation, där de lätt kan komma att bli utnyttjade i prostitution eller för andra sexuella ändamål.⁸²

I förarbetena anges att ”*något annat sådant otillbörligt medel*” skall till sin art vara att jämställa med olaga tvång och vilseledande; ”såsom att missbruka att en person befinner sig i en särskilt utsatt position utan några reella valmöjligheter och som därför är särskilt sårbar”. Sådana utsatta positioner exemplifieras med personer som befinner sig i ett ekonomiskt skuldförhållande eller ett tjänste- eller anställningsförhållande till gärningsmannen, narkomaner som är beroende av den som tillhandahåller narkotika, personer som befinner sig i vanmakt, personer som lever under ekonomiskt svåra förhållanden, i flyktingskap eller som lider av förståndshandikapp eller någon svår sjukdom. Andra exempel kan vara om en kvinna som har ett barn som behöver särskild vård eller särskild omsorg har utlovats möjligheter till sådana åtgärder under förutsättning att hon

---

⁷⁸ Holmqvist et. al, s. 4:4 f.

⁷⁹ När offret är under 18 år anses att en kontrollsituation kan uppkomma enbart genom en vuxens psykiska överläge i förhållande till barnet, Holmqvist et al, s. 4:4 e. Vidare är människohandel med barn alltid straffbart oberoende av situationen i det specifika fallet, Wikström et al, s. 214.

⁸⁰ RättsPM 2007:2, s. 8.

⁸¹ Wikström et al., s. 224-225.

⁸² Prop. 2003/04:111, s. 56.

prostituerar sig i Sverige. Det kan också anses otillbörligt att utnyttja en person som har en oklar status i ett land, exempelvis om han eller hon lever som illegal immigrant.⁸³

Vidare krävs det att åklagaren kan styrka att målsäganden befunnit sig i en särskilt utsatt position samt att denne inte hade något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig gärningsmannens vilja. Med detta avses exempelvis utpressningsliknande situationer eller situationer där offret befinner sig i svårt trångmål. Gemensamt för de otillbörliga medlen är att de på olika sätt syftar till att bemästra offrets fria och verkliga vilja. Enbart det faktum att offret lever i ett land med lägre levnadsstandard än destinationslandet är inte tillräckligt för att anse att ett otillbörligt medel använts.⁸⁴

Vid bedömningen av om någon befinner sig i en särskilt utsatt position måste en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet göras. Man måste ingående genomlysas inte bara den ekonomiska situationen utan även djupare utreda vilka överväganden som gjordes, och vilka reella möjligheter som vid den aktuella tidpunkten har funnits för målsäganden som alternativ till det ”erbjudande” som gärningsmannen givit.⁸⁵

Vad gäller begreppet olaga tvång avses det samma som i straffbestämmelsen om olaga tvång i 4 kap. 4 § BrB, det vill säga att genom misshandel eller eljest med våld eller hot om brottslig gärning tvinga annan att underkasta sig de beskrivna åtgärderna.⁸⁶ Begreppet vilseledande beskrivs enligt förarbetena som till exempel att falskeligen förespegla att det är en fråga om ett visst arbete eller att falskeligen utfästa att prostitution är förenat med vissa förmåner eller förtjänster. Begreppet vilseledande skall även innebära ”förmedlande av en oriktig uppfattning till någon” och förekommer sedan tidigare bland annat i straffbestämmelsen om bedrägeri i 9 kap. 1 § BrB.⁸⁷

Enligt förarbetena krävs ett orsakssamband mellan det vidtagna otillbörliga medlet och den specifika åtgärden. Målsägande skall således förmås att vidta en åtgärd just på grund av det otillbörliga medlet, och om offret oberoende av det otillbörliga medlet skulle ha vidtagit åtgärden föreligger inte något orsakssamband och ansvar för människohandel kan således inte föreligga. Såväl det otillbörliga medlet som orsakssambandet måste alltså styrkas. Detta sker i huvudsak genom förhör med främst målsägande och den tilltalade.⁸⁸

---

⁸³ Prop. 2003/04:111, s. 66.

⁸⁴ RättsPM 2007:02, s. 13-14.

⁸⁵ Ibid, s. 14.

⁸⁶ RättsPM 2007:2, s. 10.

⁸⁷ Holmqvist et al, s. 4:4 d.

⁸⁸ RättsPM 2007:2, s. 11.

Det ställs dock inget särskilt krav i svensk lagstiftning på att handelsåtgärderna skall ha genomförts med användning av otillbörliga medel i de fall där människohandlarna *redan har* kontroll över offret och deras åtgärder består i att till en annan föra över eller från en annan ta emot denna kontroll. I den mån en kontrollsituation redan föreligger och kontrollen över offret förs över mellan länkar i kedjan i ett utnyttjandesyfte ställs det således inga krav på otillbörliga medel för åtgärdens genomförande.⁸⁹

3.2.1.4 Offrets samtycke

Såväl Palermo-protokollet som EU:s rambeslut innehåller uttryckliga regler om att offrets samtycke till det åsyftade utnyttjandet skall sakna betydelse om något av de otillbörliga medlen, som redogjordes för tidigare, har använts. I den svenska paragrafen avseende människohandel finner man dock ingen uttrycklig bestämmelse om offrets samtycke. Lagstiftaren ansåg att med den konstruktion av människohandelsbrottet som nu finns, fullbordas människohandelsbrottet redan innan något utnyttjande har kommit till stånd. Om offret därefter samtycker till ett sådant utnyttjande saknar detta rättslig relevans för straffansvaret för brottet. Ett samtycke som lämnas i efterhand är alltid rättsligt irrelevant för frågan om huruvida ett brott har förövats.⁹⁰

Vidare följer det av 24 kap. 7 § BrB att ett samtycke från den person mot vilken en gärning riktas har straffrättsligt ansvarbefriande verkan endast om gärningen – med hänsyn till den skada, kränkning, eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter – är försvarlig. Man ansåg att när det handlar om människohandel är det ett så pass allvarligt brott att offrets samtycke är irrelevant för straffansvar.⁹¹ Ett samtycke som är framkallat med användande av tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel utgör således aldrig något rättsligt relevant samtycke enligt svensk rätt. Om exempelvis en kvinna som befinner sig i en utsatt belägenhet ger sitt samtycke till att utnyttjas i prostitution kan detta samtycke aldrig utesluta ansvar för människohandel, givet att övriga rekvisit i paragrafen är uppfyllda. Detta skall vara skälet till att frågan inte ansetts behöva regleras särskilt i den nuvarande lagstiftningen.⁹²

---

⁸⁹ Prop. 2003/04:111, s. 57.

⁹⁰ Ibid, s. 60-61.

⁹¹ Ibid, 60.

⁹² Prop. 2003/04:111, s. 61.

3.2.2 Koppleri

I en diskussion om människohandel är det nödvändigt att även redogöra för koppleriparagrafen, på grund av att människohandel och koppleri tenderar att vara två varianter av samma fenomen. Bevissvårigheter i samband med rättsprövningen av människohandel leder ofta till att åklagaren väljer att yrka ansvar även för koppleri då beviskraven i detta fall inte är lika omfattande, vilket skall redogöras för närmare i avsnittet som följer.

Syftet med koppleriparagrafen är att motverka prostitution, såväl manlig som kvinnlig. I 6 kap. 12 § 1 st. framgår att:

”Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en annan person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år.”⁹³

I 6 kap. 12 § 3 st. stadgas vad som menas med grovt koppleri:

”Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grovt koppleri till fängelse i lägst två år och högst åtta år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan.”⁹⁴

Främjandet kan ske på många olika sätt, till exempel genom att driva bordell, upplåta en lokal eller lämna anvisning till prostituerades adresser. Även psykisk påverkan, som inte är alltför obetydlig, av en annan person som leder till att den andre beslutar sig för att börja eller fortsätta med prostitution kan utgöra främjande.⁹⁵

3.2.2.1 Koppleri av normalgraden

Ansvar för den som utnyttjar att någon annan har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning förutsätter att förhållandet ekonomiskt utnyttjas på ett otillbörligt sätt. Gärningsmannen skall tillgodogöra sig delar av den prostituerades inkomster. Något krav på vanemässighet eller vinningsssyfte finns dock inte. Även ett utnyttjande som sker vid ett enstaka tillfälle är koppleri. Kravet på otillbörligt utnyttjande får som regel anses uppfyllt i och med att någon, av en annan persons verksamhet som prostituerad, skaffar sig fördelar utan vederlag eller mot vederlag som står i missförhållande till vad han eller hon själv presterat. Ett sådant fall kan vara en man som

---

⁹³ 6 kap. 12 § 1 st. BrB.

⁹⁴ 6 kap. 12 § 3 st. BrB.

⁹⁵ Holmqvist et al, s. 6:52.

sammanbor eller är gift med en prostituerad kvinna och som utnyttjar hennes verksamhet genom att låta sig underhållas av henne.⁹⁶

För att paragrafen om koppleri skall bli tillämplig skall rekvisiten om att någon skall främja eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttja en annan persons tillfälliga sexuella förbindelser vara uppfyllda. Gärningsmannen skall med sina handlingar ha skapat möjlighet eller underlättat för den andre att ha tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. De medel eller åtgärder som någon företar mot någon annan för att förmå denne att prostituera sig är därför vidare än de uppräknade medlen i paragrafen om människohandel.⁹⁷

Med ersättning avses inte endast betalning med pengar, oberoende av vilket betalningsmedel som används, utan även ersättning i andra former som till exempel droger, smycken och kläder.⁹⁸

Vidare omfattar begreppet ”sexuella förbindelser” i koppleriparagrafen endast prostitution. Detta kan jämföras med paragrafen om människohandel som omfattar även andra former av sexuell exploatering än prostitution, exempelvis uppträdande på sexklubb eller medverkan i porrtidningar eller porrfilmer omfattas.⁹⁹

För att underlätta lagföring av brottslingar införde man en bestämmelse i Utlänningslagen (2005:716) 5 kap. 15 § som ger möjlighet till tidsbegränsade uppehållstillstånd för utländska vittnen och målsägande. Det skall vara möjligt att bevilja tidsbegränsat uppehållstillstånd när det anses befogat för genomförande av förundersökning och huvudförhandling i brottmål¹⁰⁰. Det har dock framförts kritik mot möjligheten att bevilja tidsbegränsade uppehållstillstånd. Stockholms tingsrätt uttalade sig kritiskt mot systemet i mål nr B 8862-04 och framhöll att avtal mellan polis och personer viktiga för utredningen påminner om s.k. kronvittnen, där personer erhåller förmåner mot att de lämnar uppgifter om andra.¹⁰¹

Straffet för koppleri är fängelse i högst fyra år och lägst det allmänna fängelseminimum¹⁰².

3.2.2.2 Grovt koppleri

---

⁹⁶ Ibid, s. 6:53.

⁹⁷ Wikström et al, s. 228-229.

⁹⁸ Holmqvist et al, s. 6:54.

⁹⁹ Wikström et al, s. 229.

¹⁰⁰ RKP, s. 10.

¹⁰¹ Ibid, s. 11.

¹⁰² 6 kap. 12 §.

Koppleribrottet skall bedömas som grovt om en verksamhet har bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande. Koppleri kan även bedömas som grovt om det finns människohandelsliknande inslag och där flickor och kvinnor förts till Sverige från andra länder i syfte att prostituera sig¹⁰³. En helhetsbedömning skall göras med hänsynstagande av samtliga omständigheter. Ett sätt att hänsynslöst utnyttja en annan person kan vara att begagna sig av eller åstadkomma drogberoende hos denne för att förmå honom eller henne att prostituera sig till vinning för gärningsmannen.¹⁰⁴ Ett annat sätt är att utsätta en person för misshandel i syfte att få honom eller henne att inleda eller fortsätta en verksamhet som prostituerad.¹⁰⁵

Maxstraffet för grovt koppleri är numera höjt från sex år till åtta och lägst fängelse i två år.¹⁰⁶ Skälet till att man höjde straffmaximum från fängelse i sex till åtta år var att straffvärdet i människohandelsliknande situationer kan vara så högt att den tidigare straffskalan för grovt koppleri inte medgav att hänsyn togs till detta vid påföljdsbedömningen. Kan sådan otillbörlig påverkan som krävs enligt människohandelsparagrafen inte visas, kan gärningen komma att bedömas som grovt koppleri. Särskilt om verksamheten är noggrant planerad och organiserad samt innebär att gärningsmannen skaffar sig vinning genom att hänsynslöst utnyttja andra personer, vanligen kvinnor, är gärningen mer straffvärd än vad tidigare straffmaximum medgav att hänsyn togs till vid straffmätningen.¹⁰⁷

3.3 Sammanfattande slutsats

De internationella åtgärderna beträffande människohandel har på senare år blivit allt fler till antalet, vilket märks i form av framför allt EU:s initiativ. Det är således tydligt att man på internationell nivå anser människohandel som ett allvarligt och växande problem.

Det är dock först på senare år som initiativ för att stärka det internationella samarbetet har påbörjats. FN och EU har genom antagandet av en rad konventioner, dokument och beslut ämnat sätta press på medlemsstaternas nationella lagstiftning beträffande människohandel. Palermoprotokollet är det första dokumentet där stater definierat vad människohandel innebär samt att det skall finnas lagstiftning om detta i respektive land. Vidare är Palermoprotokollet det första dokumentet där stater på internationell nivå

---

¹⁰³ RKP, s. 8.

¹⁰⁴ Holmqvist et al, s. 6:56.

¹⁰⁵ Ibid, s. 6:57.

¹⁰⁶ RKP, s. 9.

¹⁰⁷ Holmqvist et al, s. 6:57.

enades kring magnituden av problemet och att bekämpande av människohandel måste prioriteras. I protokollet fastslår stater att människohandel är ett brott som inte enbart kan bekämpas med strängare lagstiftning utan även måste bekämpas på ett socialt plan i form av exempelvis ökad välfärd i de fattigare delarna av Europa och världen.

EU arbetar vidare aktivt med bekämpning av människohandel, främst genom att poängtera problemet i förhandling med kandidatländer samt i diskussionen med nya medlemsstater då dessa länder agerar som ursprungsländer beträffande människohandel. Man har vidtagit flera åtgärder i form av diverse program för att höja medvetenheten om problemet med människohandel i Östeuropa. Man har även propagerat för att dessa länder med omfattande människohandel skall lagstifta om detta brott eller effektivisera sin lagstiftning.

Jag anser att det är anmärkningsvärt att EU lägger så pass stora resurser på problemet med människohandel endast i östländerna i Europa. De rika västeuropeiska länderna som exempelvis Nederländerna och Italien, som till stor del är destinationsländer för människohandel, utsätts inte för samma påtryckningar som östländerna. Problemet med människohandel är trots allt tvådelat; hade det inte funnits en stor efterfrågan i västeuropeiska länder i kombination med en ineffektiv lagstiftning rörande brottet, hade omfattningen av problemet inte varit av den storlek som det är idag. Debatten kring människohandel bör föras i samma uträkning i de rika västeuropeiska länderna som i öst. För så länge efterfrågan och möjligheterna finns i väst kommer människohandeln att frodas i öst. Inget land är förskonat från människohandel.

I Sverige har man strävat efter att leva upp till de internationella riktlinjerna beträffande människohandel. Ett led i detta var att 2002 införliva den första versionen av människohandelsparagrafen i brottsbalken. Denna uppdaterades 2004 till att även gälla andra former än människohandel för sexuella ändamål, exempelvis tvångsarbete. Genom att ha en specifik paragraf för brottet hade lagstiftaren uppfyllt de krav som bland annat ställts på nationell lagstiftning enligt Palermoprotokollet.

Paragrafen har dock en utformning som visat sig skapa problem vid en rättslig prövning angående människohandel. Framför allt är det otillbörlighetsrekvisitet som har lett till svårigheter vid bevisprövningen. Utformningen av rekvisitet "annat otillbörligt medel" har gett upphov till viss osäkerhet om vad lagstiftaren har menat med rekvisitet. Lagstiftaren har försvarat sig med att man ville fånga upp alla tänkbara brottsliga handlingar och genom att ha en oprecis lydelse riskerar man inte att vissa gärningar faller utanför lagrummet. Tanken är god men frågan är om inte lydelsen har fått motsatt effekt.

Jag anser att det bör framhållas att förarbetena till paragrafen visar en tydlig förståelse för svårigheterna med att bevisa brottet människohandel. Man poängterar brottets komplexitet och fastslår att det kan handla om mer subtila och svårdefinierade situationer av hot mot de utsatta kvinnorna. Det behöver alltså inte finnas konkreta situationer av våld eller hot för att brott skall föreligga. Detta visar på en förståelse för brottets natur samtidigt som lagstiftare talar om att beviskravet inte är så pass högt ställt som det anses vara i rättstillämpningen av paragrafen.

4 Praxis

I följande kapitel kommer jag att redogöra för fyra fall som alla behandlar människohandel alternativt koppleri. Genom att lyfta fram och redogöra för en del av den praxis som existerar på området ämnar jag analysera vilka svårigheter som uppkommer vid bevisprövningen beträffande människohandel i svensk rätt. Jag hoppas på detta sätt kunna besvara uppsatsens frågeställningar på ett adekvat sätt.

Omständigheterna i rättsfallen kommer att kortfattat återges samt tingsrättens och hovrättens bedömningar. Det bör påpekas att en av domarna, från Huddinge tingsrätt, har rättsprocessen endast utsträckts till tingsrätten. Åtalen rör i viss omfattning även exempelvis olaga frihetsberövande, sexuellt tvång och köp av sexuell tjänst, för att nämna några, men jag har valt att endast referera de delar av domarna som är av relevans för uppsatsens syfte, det vill säga de delar som rör människohandel samt koppleri. I flertalet av domarna är de tilltalade flera till antalet. Jag kommer dock endast fokusera på dem som är tilltalade för människohandel samt koppleri. Samma resonemang gäller målsäganden, jag fokuserar endast på dem som utsatts för eventuell människohandel och/eller koppleri. Domarna är hämtade från de tingsrätter samt hovrätter där domarna fallit, samt ett rättsPM från Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum, där man sammanställt en promemoria om de senaste årens rättsfall som rör människohandel samt koppleri.

Fallen berör alla människohandel och/eller koppleri. Detta är intressant för uppsatsens syfte då de två paragraferna ofta är två varianter av samma förfarande men då koppleri inte innebär samma beviskomplikationer är det lättare att få fällande dom för denna rubricering. Finns det människohandelsliknande inslag i en kopplerihärva kan brottet bedömas som grovt. Fallen är därför belysande för diskussionen om bevisprövning i människohandelsmål.

Jag har valt ut fyra fall som rör unga kvinnor över 18 år som på något vis blivit indragna i människohandel eller koppleriverksamhet. Praxis på området är i viss utsträckning begränsad även om antalet mål har blivit fler de senaste åren. De rättsfall som jag tar upp i denna uppsats är utvalda på grundval av litteraturstudier och de visar tydligt svårigheter som finns gällande bevishänseende i mål om människohandel. Det är på inget vis en uttömmande redogörelse för den praxis som finns utan jag har endast valt ut fyra fall som jag anser belyser ämnet för uppsatsen väl. Majoriteten av den praxis på området behandlar fall där målsägande är under 18 år och således har mitt val att endast fokusera på människohandel där vuxna är inblandade begränsat urvalet av domar. Jag hoppas att med de fyra fallen att kunna visa

de svårigheter som uppstår vid bevisprövningen av människohandel. Fallen redovisar omständigheterna kring det specifika målet, åklagarens yrkande samt tingsrättens och, i de mål som domen överklagats, hovrättens bedömning av den bevisning som framkommit i målen. Jag har valt att redogöra för både tingsrättens och hovrättens bedömningar i respektive fall då dessa i en del av fallen skiljer sig i hög grad.

4.1 Staffanstorpsbordellen (B 1230-05)

Målet handlar om en omfattande seriebrottslighet rörande människohandel för sexuella ändamål och koppleri där det funnits en huvudman, C, som fungerat som spindeln i nätet. C hade under en längre tid fört kvinnor i åldrarna 18 till 23 år till Sverige, närmare bestämt Staffanstorp, från Rumänien i syfte att utnyttja dem som prostituerade här. Han ordnade deras resor, tog emot dem, inhyste dem, anskaffade kunder samt transporterade eller lät transportera dem till olika sexköpare i syfte att tjäna pengar på kvinnornas prostitution. Åklagaren yrkade för ansvar för människohandel enligt 4 kap. 1 a § 1 st. 1 p. BrB samt grovt koppleri enligt 6 kap. 8 § 1 st. och 9 § BrB. C förnekade handlingarna men fälldes och fick 5 års fängelse som påföljd för de yrkade brotten i tingsrätten.

I målet fanns det tre målsäganden, N, 23 år gammal, NN, 18 år gammal samt F, 20 år gammal. Samtliga kom från Rumänien och levde under mycket fattiga förhållanden. Åklagaren ansåg att de olika ländernas sociala, ekonomiska och kulturella förhållanden var förutsättningar för verksamheten.¹⁰⁸

I målet var följande styrkt. N var 23 år gammal och kom från en liten by i Rumänien. När hon var 16 år gammal träffade hon C, huvudmannen i målet, och inledde ett förhållande med honom. Hon reste efter en tids förhållande till Sverige för C skull där denne lovat henne arbete.¹⁰⁹ Väl i Sverige fick hon inga pengar utan C stod för all försörjelse för uppehållet. Successivt blev N introducerad till att arbeta som prostituerad. Då hon först visade motvilja att prostituera sig sade C att hon kunde få åka hem till Rumänien.¹¹⁰ Hon ville dock inte återvända tomhänt utan beslöt sig för att stanna. Dagen efter detta beslut hade hon sin första kund. C förmedlade samtliga kontakter med kunderna och tog även hand om betalningen. Eventuell dricks fick hon behålla själv.¹¹¹ Livet i Sverige bestod i att ta emot kunder. Det var vidare bestämt att hon skulle erhålla 500-1000 euro

---

¹⁰⁸ Dom B1230-05, s. 19.

¹⁰⁹ Ibid, s. 38.

¹¹⁰ Ibid, s. 39.

¹¹¹ Ibid, s. 40.

när hon ”arbetat” i en månad men det var inte bestämt hur många kunder hon skulle ha.¹¹² Men hon fick aldrig några pengar av C, utan när ämnet kom på tal sade C att det skulle ske en avräkning för mat och hyra innan N fick sin lön. N hade under hela vistelsen tillgång till sitt pass och kunde ringa till Rumänien i fall hon ville detta. Hon anförde vidare att ingen tvingade henne till att prostituera sig.¹¹³

F var 20 år gammal och kom även hon från Rumänien. På inrådan av N åkte hon till Sverige, trots att hon var rädd för att C skulle ”sälja henne”. C betalade hennes biljett till Sverige och under resan hade hon inga pengar men hade dock tillgång till sitt pass.¹¹⁴ Efter en tid i Sverige frågade C henne om hon ville arbeta som prostituerad, om hon inte ville detta skulle han inte tvinga henne. Efter viss övertalning påbörjade F att prostituera sig men hon erhöll inga pengar för detta. Hon hade dock en mobiltelefon.¹¹⁵ Hon fick aldrig några pengar för de handlingar hon utförde utan C hade hand om allt som rörde sig om ekonomi, exempelvis inhandlande av mat.¹¹⁶ F hade vid flertalet tillfällen bevittnat att C kunde vara våldsam mot de andra kvinnorna från Rumänien, N och NN.¹¹⁷ Till lägenheten hon befann sig i fanns det endast en nyckel och denna hade C i sin besittning. Vid ett antal tillfällen fick F låna nyckeln för att få gå ut och köpa cigaretter.¹¹⁸

NN var den yngsta av flickorna, endast 18 år. Även hon inledde ett förhållande med C vid mycket ung ålder. Efter en kortare period började han bli våldsam mot henne.¹¹⁹ Efter överkommelse med NNs mor om att C skulle köpa ett hus till denne mot tillåtelsen att få göra vad han ville med NN, ordnade C att NN skulle åka till Sverige.¹²⁰ Under resans gång samt efteråt tog C hand om hennes pass. Efter några dagar i Sverige började C bli våldsam igen och hon utsattes för en misshandel av allvarligare art.¹²¹ Efter denna misshandel hade hon fysiskt ont under en längre tid och tilläts inte lämna lägenheten där hon befann sig. Hon hade varken nyckel till lägenheten eller tillgång till en telefon. Efter två månader tvingade C NN att arbeta på samma sätt som de två andra flickorna arbetat, det vill säga som prostituerad.¹²² Hon ville inte prostituera sig och bad vid flertalet tillfällen om att få återvända hem till Rumänien.¹²³

---

¹¹² Ibid, s. 41.

¹¹³ Ibid, s. 42.

¹¹⁴ Ibid, s. 43.

¹¹⁵ Ibid, s. 44.

¹¹⁶ Ibid, s. 45.

¹¹⁷ Ibid, s. 46.

¹¹⁸ Ibid, s. 47.

¹¹⁹ Ibid, s. 48.

¹²⁰ Ibid, s. 49.

¹²¹ Ibid, s. 50-51.

¹²² Ibid, s. 51.

¹²³ Ibid, s. 54.

4.1.1 Tingsrättens bedömning

Tingsrätten ansåg att det var styrkt att det förekommit en omfattande prostitutionsbaserad ekonomisk verksamhet i vilken C varit drivande. N, F och NN hade i verksamheten arbetat som prostituerade.¹²⁴ Vidare ansåg tingsrätten att flickornas berättelse överensstämmer ur händelsesynpunkt sinsemellan och med innehållet i den av åklagaren åberopade bevisningen. Det fanns ingen anledning att inte sätta tilltro till flickornas berättelser.¹²⁵

Åtalet för människohandel rörde dock endast en av de unga kvinnorna, NN. Domstolen ansåg att det var bland annat med hänsyn till C (56 år vid rättegångens tidpunkt) ålder i förhållande till NNs, deras intima relation, den livssituation NN levde under i Rumänien och hennes brist på pengar klarlagt att NN stod i beroendeförhållande till C.¹²⁶ I Sverige var hennes förhållanden sådana att tingsrätten ansåg det ställt utom rimligt tvivel att C handlat i syfte att få NN till Sverige för att utnyttja henne i sin prostitutionsverksamhet. Det framgår tydligt, fortsätter tingsrätten, att NNs prostitution utnyttjades ekonomiskt av C på ett otillbörligt sätt. Således fälldes C för människohandel i det fall som rörde NN.¹²⁷

Åtalet mot C omfattade även grovt koppleri avseende F och N. Inte heller beträffande deras berättelser fann tingsrätten anledning att ifrågasätta dem. Man fann det styrkt att C anordnat deras resa till Sverige med det enda syftet att utnyttja dem i sin prostitutionsverksamhet och på så sätt göra en ekonomisk förtjänst. C hade utnyttjat deras ungdom och isolering samt deras dåliga levnadsvillkor på sådant sätt att brottet skulle bedömas som grovt.¹²⁸

C dömdes till fem års fängelse¹²⁹.

4.1.2 Hovrättens bedömning

I hovrätten yrkade C att hovrätten skulle ogilla åtalen för människohandel samt att man skulle bedöma hans gärningar som koppleri av normalgraden och i vart fall mildra fängelsestraffet.¹³⁰ Hovrätten ansåg att för bedömningen av C:s eventuella skuld till människohandel för sexuella ändamål var NNs uppgifter av största vikt. Man gjorde bedömningen att hon var trovärdig och att hon bemödats sig om att berätta sanningen. Dock ansåg

---

¹²⁴ Ibid, s. 60.

¹²⁵ Ibid, s. 61.

¹²⁶ Ibid, s. 61.

¹²⁷ Ibid, s. 62.

¹²⁸ Ibid, s. 62.

¹²⁹ Ibid, s. 62.

¹³⁰ Dom B 2429-05, s. 5.

hovrätten att hennes uppgifter inte reservationslöst kunde ligga till grund för bedömningen. På det stora hela ansåg man att hennes berättelse, som till viss del stöddes av annan bevisning, var sådan att den kunde läggas till grund för hovrättens bedömning av åtalet.¹³¹

Det är även utrett att NN efter ankomsten till Sverige misshandlats av C. Omfattningen av denna har inte utretts fullt ut men det var klarlagt att C därefter tagit kontroll över NN och för egen vinning utnyttjat henne för prostitution i stor omfattning såsom åklagaren har påstått. Därför ansåg hovrätten att åtalet för människohandel var styrkt.¹³²

I övrigt ansåg hovrätten att C enbart skulle fällas för ansvar för koppleri avseende F och N. Av deras uppgifter, som hovrätten lade till grund för bedömningen, framgick att de frivilligt begett sig till Sverige samt att deras verksamhet varit kortvarig och inte särskilt omfattande. Inte heller förelåg sådana omständigheter som kunde anses innebära att C varit hänsynslös i sådan grad att hans brott borde bedömas som grovt koppleri. Hovrätten ansåg således att C i denna del skulle dömas för koppleri av normalgraden.¹³³ Hovrätten sänkte även straffet från 5 år till 3 år och 6 månader i fängelse.¹³⁴

4.2 Norsborgsbordellen (B 3848-03)

Åklagaren yrkade ansvar för människohandel och grovt koppleri för tre tilltalade som samtliga ursprungligen kom från Estland. De tilltalade anklagades för att genom otillbörliga medel förmått ett antal estniska unga kvinnor att bege sig från Estland till Sverige, i syfte att utnyttjas här i Sverige för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. De otillbörliga medlen hade, enligt åklagaren, bestått i att de tilltalade missbrukat att målsäganden levt under ekonomiskt svåra förhållanden och därigenom befunnit sig i en särskilt utsatt situation. Man hade vidare främjat och otillbörligt ekonomiskt utnyttjat att de unga kvinnorna haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Främjandet hade bestått i att de tilltalade bokade båtbiljetter till Stockholm, lånat ut kontanter för bland annat inköp av båtbiljetter, kondomer och telefonkort samt anordnat transporter mellan hamnen i Stockholm och en lägenhet i Norsborg.¹³⁵ Åklagaren ansåg att gärningarna skulle anses som grova eftersom de ingått som ett led i en

---

¹³¹ Ibid, s. 6.

¹³² Ibid, s. 6-7.

¹³³ Ibid, s. 7.

¹³⁴ Ibid, s. 8.

¹³⁵ Dom B 3848-03, s. 16.

organiserad verksamhet som bedrivits under lång tid och i större omfattning.¹³⁶

Åklagaren väckte även åtal för en rad andra brottsrubriceringar, som till exempel olaga frihetsberövande, sexuellt tvång samt köp av sexuell tjänst med inblandning av andra tilltalade, men jag kommer att koncentrera mitt referat av domen till de delar som rör ansvar för människohandel samt koppleri.

De tilltalade förnekade ansvar för människohandel men underkastade sig ansvar för koppleri av normalgraden, inte grovt som åklagaren påstodde. En av de tilltalade förnekade all inblandning vad gällde människohandel samt grovt koppleri.¹³⁷

Åklagaren hävdade i målet att det har varit fråga om en seriebrottslighet där de tilltalade haft olika roller och vidtagit olika åtgärder.¹³⁸ Åklagaren gjorde vidare gällande att brotten hade sin grund i den ekonomiska ojämlikhet som finns mellan Sverige och Estland (medelinkomsten i Estland var vid tillfället 3666 kr) samt den höga arbetslösheten i Estland. Åklagaren ansåg att detta var basen och drivkraften för gärningsmännen.¹³⁹

Målsäganden, som var tre till antalet och samtliga runt 20 år, uppgav att de i princip fick arbeta varje dag och hade mellan tre och sex kunder per dag.¹⁴⁰ Genom bekanta hade kvinnorna fått kontakt med de tilltalade och av dessa fått reda på under vilka villkor de kunde åka till Sverige och prostituera sig.¹⁴¹ De unga kvinnorna hade inte haft någon fritid, utan var tvungna att ställa upp och ta emot kunder alla tider på dygnet. De har inte heller fått lämna lägenheten utan sällskap av de tilltalade.¹⁴²

4.2.1 Tingsrättens bedömning

Tingsrätten ansåg att de tre målsäganden gav trovärdiga intryck. Det rådde ingen tvekan om, enligt rätten, att de hade bemödat sig om att lämna detaljerade uppgifter. Deras berättelser överensstämde i väsentliga delar med övrig utredning i målet. Beträffande de tilltalades trovärdighet ansåg

---

¹³⁶ Ibid, s. 17.

¹³⁷ Ibid, s. 25.

¹³⁸ Ibid, s. 28.

¹³⁹ Ibid, s. 29.

¹⁴⁰ Ibid, s. 31.

¹⁴¹ Ibid, s. 46.

¹⁴² Ibid, s. 47.

tingsrätten att det inte rådde något tvivel om att de hade ett intresse av att bortförklara uppgifter som övriga inblandade i målet hade lämnat.¹⁴³

Angående åtalet för människohandel ansåg tingsrätten det klarlagt att de tilltalade har hjälpt målsäganden att åka till Sverige och tjäna pengar som prostituerade. Detta hade skett genom att man har lånat de unga kvinnorna pengar, då de inte själva hade några pengar. Det stod klart för de unga kvinnorna att de tilltalade skulle komma att tjäna pengar på deras prostitution.¹⁴⁴ Tingsrätten ansåg vidare att målsäganden var trovärdiga och det inte kunde råda något tvivel om att de tilltalade gemensamt och i samförstånd agerat i syfte att utnyttja målsägandens prostitution i Sverige. Dock, framhöll tingsrätten, krävdes det att de beskrivna åtgärderna vidtagits genom ett otillbörligt medel.¹⁴⁵ Åklagaren hade i detta fall hävdats att de tilltalade missbrukat att målsäganden levt under ekonomiskt svåra förhållanden och därigenom befunnit sig i en särskilt utsatt situation.¹⁴⁶

Tingsrätten vidhöll att man fann det klarlagt att en av målsägande befann sig i en ekonomiskt utsatt situation och att hon till följd av denna inte såg någon annan möjlighet än att anta erbjudandet om att åka till Sverige för att prostituera sig och tjäna snabba pengar. Den avgörande frågan var dock, ansåg tingsrätten, om de tilltalade kände till målsägandes ekonomiska situation och om de i så fall, när de vidtog de ovan beskrivna åtgärderna, använde sig av sådant otillbörligt medel som förutsätts för straffansvar för människohandel.¹⁴⁷ Tingsrätten ansåg att även om det inte rådde någon tvekan om att de tilltalades åtgärder inneburit ett cyniskt utnyttjande av målsägandes utsatta ekonomiska situation, kunde det inte anses tillräckligt för att de vidtagna åtgärderna skulle anses ha utförts med användande av ett sådant otillbörligt medel som till sin art är att jämställa med olaga tvång och vilseledande. Åtalet för människohandel kunde därför inte vinna bifall, ansåg tingsrätten slutligen.¹⁴⁸

Åtalet i målet var utformat på så vis att det förutom människohandel även täckte rekvisiten för grovt koppleri och tingsrätten prövade således även denna gärning. Tingsrätten ansåg att den åberopade bevisningen i målet med all tydlighet visade att de tilltalade bedrivit en omfattande koppleriverksamhet där målsäganden utnyttjats för tillfälliga sexuella tjänster. De tilltalade hade boklat och förmedlat sexköpare samt transporterat de unga kvinnorna till avtalade platser.¹⁴⁹ Tingsrätten fann det således styrkt att de tre tilltalade handlat i enlighet med åklagarens gärningspåståenden,

---

¹⁴³ Ibid, s. 38.

¹⁴⁴ Ibid, s. 40-41.

¹⁴⁵ Ibid, s. 43.

¹⁴⁶ Ibid, s. 44.

¹⁴⁷ Ibid, s. 44.

¹⁴⁸ Ibid, s. 45.

¹⁴⁹ Ibid, s. 50.

det vill säga att det handlat om en organiserad verksamhet, där var och en av de tilltalade handlat med det gemensamma syftet att på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttja de i målet angivna kvinnornas tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Samtliga tre tilltalade hade, fortsatte rätten, medverkat i den redovisade seriebrottsligheten i sådan mån att de skulle dömas för att gemensamt och i samförstånd ha gjort sig skyldiga till koppleribrott. Koppleriverksamheten hade pågått under en avsevärd tid och omfattat flertalet unga kvinnor. Brotten var därför att bedöma som grova. De tilltalade hade även genom att utsätta kvinnorna för ständig kontroll och tvinga dem till att arbeta alla tider på dygnet, utnyttjat kvinnornas situation på ett hänsynslöst sätt.¹⁵⁰

Målet överklagades inte till högre instans.

4.3 Norrköpingsbordellen (B 982-05)

Målet omfattade nio tilltalade i den del som rörde åtal för människohandel samt koppleri men det var framför allt två tilltalade som är av särskilt intresse för denna redogörelse då de hade utmärkande roller i tillvägagångssättet. Åklagaren gjorde gällande att de tilltalade i olika skeden till annan fört över eller från annan tagit emot kontrollen över två målsäganden i syfte att utnyttja dem för sexuella ändamål. Inledningsvis gjorde flera av de tilltalades försvarare gällande att bestämmelsen i 4 kap. 1 a § 2 st. BrB inte är tillämplig eftersom den ursprungliga kontrollen över personen inte har tagits med hjälp av något otillbörligt medel enligt första stycket samma lagrum. Tingsrätten fastslog dock att det av förarbetena framgår att det inte uppställs ett sådant krav, utan att bestämmelsen i andra stycket är tillämplig även om kontroll föreligger av någon annan orsak.¹⁵¹

Målet handlade om två målsäganden, A och B, som kommit till Sverige från Slovakien. A förhördes under huvudförhandlingen genom videolänk från Slovakien. Hennes berättelse avvek starkt från de uppgifter som hon hade lämnat under förundersökningen och hon tog i huvudsak tillbaka belastande uppgifter mot de tilltalade. Tingsrätten fann dock att de uppgifter som A hade lämnat vid tidigare förhör hade ett betydande bevisvärde, bland annat mot bakgrund av att de på många avgörande punkter fick stöd från annan utredning i målet. B, den andra målsägande, vistades på okänd ort i utlandet vid tiden för förhandlingen, och kunde därför inte höras. Man åberopade då hennes uppgifter som lämnats vid tidigare förhör men tingsrätten uppgav att den omständighet att B valt att inte medverka i rättegången medförde att det

---

¹⁵⁰ Ibid, s. 52.

¹⁵¹ Dom B 982-05, s. 37.

förelåg en betydande brist i utredningen när det gällde den del i rättegången som avsåg henne.¹⁵²

Ansvar yrkades för L, M, O, N, S och I avseende människohandel. L och M hade sedan de uppnått kontroll över L och M fört över kontrollen till O samt S i syfte att de skulle utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål. Detta hade skett mot en ersättning av 7000 kr för L samt 5000 kr för M. Kontrollen hade inneburit att de utnyttjat att målsäganden befunnit sig i en utsatt belägenhet och trångmålsliknande situation, att målsäganden hade hamnat i en faktisk beroendeställning i förhållande till dem, att de beskurit kvinnornas valmöjligheter genom att ta hand om huvuddelen av de pengar som hade förtjänats genom prostitution och genom att hand om deras pass.¹⁵³ Åklagaren gjorde vidare gällande att L och M genom olika åtgärder hade främjat och på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjat att målsäganden haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.¹⁵⁴

L erkände att han gjort sig skyldig till koppleri men förnekade i övrigt. M förnekade brott¹⁵⁵.

Åklagaren hade gjort gällande att de tilltalade hade redan i Slovakien rekryterat målsäganden och förmått dem att resa till Sverige. A levde på socialbidrag och minimal moderskapsersättning i Slovakien samt hade ingen möjlighet att få arbete i hemlandet. Hon hade åkt till Sverige för att skaffa ett ”vanligt jobb”. A hade under förundersökningen uppgivit att hon förstod att hon inte hade något val annat än att prostituera sig då hon inte skulle få något annat arbete och att hon annars skulle ”hamna på gatan”. Vidare uppgav hon att L ordnade med kunder, att hon hade mellan 10 till 20 kunder och att L tog hand om alla pengarna. När O tog över kontrollen av A hade hon inget annat val än att följa med honom och gjorde detta trots att hon inte ville.¹⁵⁶

B hade sålts för 5000 kr till N och S. B hade gett intrycket av att hon bättre kunde ta vara på sig själv än A. Utredningen hade vidare visat att B redan tidigare var prostituerad och att hon visste att hon skulle prostituera sig när hon reste hit. Hon var dessutom med sina 29 år betydligt äldre än A och även äldre än de tilltalade.¹⁵⁷

---

¹⁵² Ibid, s. 37.

¹⁵³ Ibid, s. 37.

¹⁵⁴ Ibid, s. 38.

¹⁵⁵ Ibid, s. 38.

¹⁵⁶ Ibid, s. 38.

¹⁵⁷ Ibid, s. 39.

4.3.1 Tingsrättens bedömning

Tingsrätten ansåg att det fanns mycket som talade för att A vid tidpunkten för resan hade hamnat i skuld till L eller M, men att den omständighet varken ensam eller i förening med vad som i övrigt framkommit i målet utgjorde tillräcklig bevisning för att fastslå att de tilltalade redan i Slovakien avsåg att utnyttja A för prostitution i Sverige. Tingsrätten fann det styrkt att L överlämnat A till O mot erhållande av omkring 7000 kr och att syftet var att O skulle få utnyttja A för sexuella ändamål. Det spelade härvid ingen avgörande roll om O skulle utnyttja A för sin egen del eller även för prostitution. Tingsrätten fann mot denna bakgrund att redan det förhållandet att det var möjligt att mot ersättning upplåta A för sexuella ändamål under en längre tid talade för att hon stod under upplåtarens kontroll och att denna kontroll sedan överfördes till hyrestagaren.¹⁵⁸ A var vidare beroende av L avseende hennes boendesituation, hon saknade språkkunskaper och var trots prostitution under ett par veckors tid praktiskt taget medellös eftersom L hade tagit hand om huvuddelen av pengarna. Av dessa omständigheter drog tingsrätten slutsatsen att A var i en trångmålsliknande situation och i en faktisk beroendeställning till L vid tidpunkten för upplåtelsen av henne till O. L ansågs därigenom ha haft kontroll över henne, och vid detta förhållande saknade det betydelse för bedömningen om A kan ha sagt att hon accepterade upplåtelsen till O. Det ansågs därför styrkt att L gjort sig skyldig till människohandel.¹⁵⁹

Beträffande B konstaterade tingsrätten att för att L och M skulle kunna dömas för människohandel krävdes det att de redan hade haft kontrollen över B, och att det var den kontrollen som överfördes till N och S i syfte att hon skulle utnyttjas för sexuella ändamål. Men den avgörande bristen vad avsåg människohandelsåtalet beträffande B var dock, enligt tingsrätten, att hon inte hade medverkat i rättegången och att hennes knapphändiga uppgifter under förundersökningen inte gav mycket stöd för att hon befunnit sig under L:s och M:s kontroll. Sammantaget fann tingsrätten att det inte var styrkt att L och M hade haft kontroll över B när hon uppläts till N och S. Åtalet för människohandel ogillandes därmed. Däremot dömdes de tilltalade för koppleri, i enlighet med det i andra hand framställda gärningspåståendet.¹⁶⁰

---

¹⁵⁸ Ibid, s. 38-39.

¹⁵⁹ Ibid, s. 39.

¹⁶⁰ Ibid, s. 39.

4.3.2 Hovrättens bedömning

Hovrättens prövning av åtalen gällde endast de gärningar som B, den andra kvinnan, blivit utsatt för. Åklagaren justerade gärningsbeskrivningen i hovrätten på så sätt och påstod att I och S tagit, och även behållit, kontrollen över B. Detta berodde på att vid tingsrätten angavs i gärningsbeskrivningen att I och S från annan tagit emot kontrollen över B. Med hänsyn till att den, från vilken kontrollen skulle ha mottagit eller överförts, av tingsrätten inte ansågs ha haft kontroll över B och således inte heller kunde ha överlämnat denna, ansåg tingsrätten att det redan på denna grund inte var möjligt att döma I och S för människohandel. Uppgiften för hovrätten var således att bedöma om situationen varit sådan att I och S haft den, för att dömas för människohandel, nödvändiga kontrollen över B.¹⁶¹

B förnekade under förundersökningen att hon prostituerat sig och att hon blivit utnyttjad. Dock motsade de tilltalades, I och S, egna uppgifter detta, genom att de erkänt att de ordnat kunder åt B. Genom utredningen framkom det även att B:s dotter vistades i Slovakien hos en av de i målet tilltalades föräldrar. Detta kunde sedermera antas medföra att B inte har velat avslöja de verkliga omständigheterna. Detta ledde hovrätten till slutsatsen att det B avslöjat i polisförhören inte kunde läggas till grund för bedömningen i målet.¹⁶²

Vidare framhöll hovrätten att brottet människohandel är fullbordat redan innan något utnyttjande har kommit till stånd. Huruvida offret därefter samtycker till ett sådant utnyttjande saknar rättslig relevans för straffansvaret för brottet¹⁶³, vilket redogjordes för i föregående kapitel.

Hovrätten slog fast att det inte rådde någon tvekan om att B varit i en utsatt belägenhet. Även om B tidigare varit prostituerad ansåg hovrätten att det var osannolikt att hon förstått eller haft inflytande över vilka villkor det avsetts att hon skulle utnyttjas i Norrköping. Vidare slog hovrätten fast att B transporterats till Norrköping, en för henne okänd plats där hon inte kände någon som hon kunde kontakta. Det framkom vidare att hon har fått höra att prostitution var olagligt i Sverige. Hon har inte behärskat det svenska språket. Hon hade inte några pengar när hon anlände och endast en mindre summa när polisen ingrep. Av de avlyssnade samtalen framgick att hennes identitetshandlingar omhändertagits. Betalningen för hennes tjänster skedde inte till henne. Av flera av de avlyssnade samtalen framgick att B kände sig övervakad. Hon sa bland annat att hon var i händerna på personer som

---

¹⁶¹ Dom B 626-06, s. 12.

¹⁶² Ibid, s. 13.

¹⁶³ Ibid, s. 13.

kommer att lämna tillbaka henne, något som tydde på att hon ansåg att de hade kontrollen över henne.¹⁶⁴

Mot bakgrund av detta ansåg hovrätten att det i målet visats att I och S tagit kontrollen, och bibehållit denna till dess deras agerande avbröts genom polisingripandet, över B på sätt som krävts för ansvar för människohandel. Även i övrigt ansåg hovrätten att förutsättningarna för människohandel var uppfyllda och I och S dömdes således för människohandel.¹⁶⁵ I dömdes till fängelse tre år och två månader. S dömdes till fängelse två år och två månader.¹⁶⁶

4.4 Stockholmsbordellen (NJA 2004 s. 646)

Åklagaren väckte talan vid Stockholms tingsrätt för grovt koppleri. De tilltalade, I.J. och T.M., hade enligt gärningsbeskrivningen gemensamt och i samförstånd under tiden den 16 oktober och fram till den 25 november 2003 i Stockholm främjat och på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjat att sex kvinnor haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Främjandet hade bestått i att I.J. och T.M. anordnat och bekostat kvinnornas resor från Ungern till Stockholm, att man bokade och förmedlade sexköpare och att man med bil transporterade kvinnorna till olika sexköpare i Stockholm. Det ekonomiska utnyttjandet hade bestått i att I.J. och T.M. tillägnat sig i vart fall viss del av ersättningen för utförda sexuella tjänster. Åklagaren ansåg att brotten var att anse som grova då de ingått som ett led i en organiserad verksamhet som bedrivits i större omfattning.¹⁶⁷

De tilltalade erkände gärningen men bestred att koppleribrottet var att bedöma som grovt¹⁶⁸.

De tilltalade har haft skilda uppgifter i verksamheten men arbetat för ett gemensamt syfte, nämligen att tillägna sig ersättning för kvinnornas prostitution. I.J. har tagit emot kvinnor från Ungern när dessa kommit till Sverige. Han har också haft den primära kontakten med sexköparna. T.M. har haft i uppgift att ordna saker i Ungern för kvinnornas resor till Sverige. Han har ordnat flygbiljetter till vissa av kvinnorna och även med bil själv transporterat kvinnor från Ungern till Sverige. Han har också utfört transporter i Sverige till olika sexköpare.¹⁶⁹

---

¹⁶⁴ Ibid, s. 13.

¹⁶⁵ Ibid, s. 14.

¹⁶⁶ Ibid, s. 4.

¹⁶⁷ NJA 2004 s. 646, s. 646.

¹⁶⁸ Ibid, s. 647.

¹⁶⁹ Ibid, s. 647.

En av kvinnorna, J, har i vittnesförhör uppgett att hon kom i kontakt med de tilltalade genom en bekant som hade möjlighet att ordna så att hon kunde åka till Stockholm och dansa på barer. Han sade att hon kunde dansa, men att hon också kunde acceptera något annat, det vill säga att prostituera sig.¹⁷⁰ Hon fick information om att I.J. stod för resekostnaderna, men att hon efter sin ankomst skulle återbetala kostnaden för sin resa. Redan första dagen kördes hon till en bensinmack i Stockholm där två män väntade. Hon kom i kontakt med männen genom I.J. Hon träffade i genomsnitt en eller två män om dagen. De hade överenskommit att hon och de andra kvinnorna skulle få hälften av vad männen betalade. Hon tror att I.J. fick femhundra kronor för en timme, varav hon sedan fick 250 kr av honom. Hon fick inga pengar av T.M. när hon varit med en klient. Hon hade tidigare prostituerat sig i Schweiz.¹⁷¹

4.4.1 Tingsrättens bedömning

J, en av kvinnorna som förts hit från Ungern, hade i vittnesförhör detaljerat berättat om sin vistelse i Sverige och beträffande frågan om vilken typ av tjänster som såldes trovärdigt berättat att hon endast hade samlag med män mot betalning. Hennes berättelse, fortsatte tingsrätten, hade präglats av eftertänksamhet och framstod som återhållsam. Hennes uppgifter vann också i övervägande avseende stöd av den skriftliga bevisningen. Det saknades således anledning att ifrågasätta hennes utsaga, slog tingsrätten fast. Hennes berättelse borde därför ligga till grund för bedömningen av målet.¹⁷²

I.J. hade i stor uträkning erkänt gärningen och medgett att han främjat kvinnornas prostitution genom att se till att de transporterats till Sverige och sedan när de väl hade kommit hit transporterat dem till olika adresser efter att ha etablerat kontakter med sexköpare. Han hade också vidgått att han har tagit emot ersättning och sedan fördelat pengarna. I.J:s erkännande vann stöd av vittnesförhöret med J och den av åklagaren åberopade bevisningen. Åtalet mot I.J ansågs således styrkt.¹⁷³

De berättelser som lämnats av J, I.J. sammantaget med vad T.M. själv har uppgett och den av åklagaren åberopade skriftliga bevisningen visade enligt tingsrättens bedömning att T.M. tillsammans med I.J. ägnat sig åt en

---

¹⁷⁰ Ibid, s. 652.

¹⁷¹ Ibid, s. 653.

¹⁷² Ibid, s. 654.

¹⁷³ Ibid, s. 654.

koppleriverksamhet där de av åklagaren påstådda kvinnorna utnyttjats för tillfälliga sexuella tjänster mot betalning.¹⁷⁴

Tingsrätten fann det bevisat att kopplerigärningen, såsom åklagaren påstått, ingått som ett led i en organiserad verksamhet och bedrivits i större omfattning. Ingenting hade framkommit som tydde på att kvinnorna skulle ha blivit utsatta för något våld. Gärningen avsåg visserligen en begränsad tid, men mot bakgrund av vad som ovan anförts och att den avsett ett flertal kvinnor samt att J:s prostitutionsverksamhet kom att avslutas närmast av en tillfällighet ansåg tingsrätten att gärningen borde bedömas som grovt koppleri.¹⁷⁵

4.4.2 Hovrättens bedömning

Utredningen i hovrätten var densamma som vid tingsrätten. Man slog även i denna instans fast att ansvar för koppleribrott skall utdömas i samma uträkning som i tingsrätten. Däremot gjorde man en annan bedömning i brottsrubriceringen avseende grovt koppleri. Hovrätten ansåg att även om koppleriverksamheten varit förhållandevis väl organiserad hade den endast pågått under en begränsad tid. Vid varje period medverkade högst tre kvinnor, som enligt uppgift var och en hade i genomsnitt en till två kunder per dag. Verksamheten kunde följaktligen inte sägas ha bedrivits i någon större omfattning. Inte heller hade det i målet gjorts gällande att kvinnorna skulle ha varit utsatta för någon form av olaga tvång, vilseledande eller annan otillbörlig påverkan. Vid en samlad bedömning ansåg hovrätten att koppleribrottet visserligen var allvarligt men att gärningen inte nådde upp till vad som bör bedömas som grovt. Tingsrättens dom ändrades således i enlighet med hovrättens resonemang.¹⁷⁶

4.4.3 Högsta domstolens bedömning

Riksåklagaren överklagade hovrättens dom och yrkade att HD skulle döma de tilltalade för grovt koppleri samt bestämma påföljden för dem båda till ett längre fängelsestraff.

HD anslöt sig till hovrättens bedömning av i vilken utsträckning de tilltalade skulle fällas till ansvar. De dömdes således för koppleribrott.¹⁷⁷

---

¹⁷⁴ Ibid, s. 655.

¹⁷⁵ Ibid, s. 656.

¹⁷⁶ Ibid, s. 657-658.

¹⁷⁷ Ibid, s. 660.

Riksåklagaren gjorde gällande att brotten var att anse som grova eftersom de utgjort en organiserad verksamhet som bedrivits i större omfattning. Riksåklagaren lade även till att verksamheten, som bedrevs yrkesmässigt, krävde rekrytering av kvinnor i Ungern, transport av dem till Sverige, mottagande och inkvartering av dem här samt kontakter med och transporter till sexköpare. Kvinnorna var särskilt utsatta; de kom från ett fattigt land och var i Sverige beroende av de tilltalade, eftersom de inte kunde tala svenska och inte hitta i Stockholm. Varje kvinna hade i genomsnitt en till två kunder per dag. Om verksamheten inte hade avbrutits genom polisingripande hade den, enligt åklagaren, fortsatt.¹⁷⁸

HD påpekade att vid bedömning om koppleri är grovt skall särskilt beaktas om den som har begått gärningen främjat tillfälliga förbindelser mot ersättning i större omfattning eller hänsynslöst utnyttjat annan. I rättsfallet NJA 1976 s. 202 uttalade HD om den aktuella lagregeln i dess tidigare, något annorlunda lydelse, att den rent kvantitativa bedömningen av den brottsliga verksamheten inte nödvändigtvis skulle vara ensamt utslagsgivande. Även andra omständigheter vid eller kring brottet måste tas i beaktande och en samlad värdering skall ske av alla de faktorer som kan inverka på frågan om brottet är grovt eller ej. Bedömningen av i vilka fall koppleri är att anse som grovt skall ske enligt samma kriterier som tidigare, resonerade HD vidare. Ett sätt att hänsynslöst utnyttja annan kan vara att begagna sig av eller åstadkomma drogberoende hos en kvinna för att förmå henne att prostituera sig till vinning för gärningsmannen. Ett annat sätt kan vara att utsätta henne för misshandel i syfte att få henne att inleda eller fortsätta en verksamhet som prostituerad.¹⁷⁹

HD slog fast att av utredningen framgick inte annat än att verksamheten hade pågått under relativt kort tid och att frekvensen av prostitutionskontakter under de perioder som sådana förekommit inte hade varit påtagligt hög. Den verksamhet som åtalet avsåg kunde mot bakgrund härav inte anses ha varit av större omfattning. Annat hade inte heller framkommit än att de utnyttjade kvinnorna frivilligt och utan påtryckning rest till Sverige i syfte att ägna sig åt prostitution. Några sådana omständigheter som kunde anses innebära att gärningsmannen hänsynslöst har utnyttjat annan hade inte visats i målet. Sett endast utifrån dessa omständigheter kunde det inte anses föreligga skäl att bedöma koppleriet som grovt, ansåg HD.¹⁸⁰

Även under sådana omständigheter kunde det emellertid inte uteslutas att koppleri är att bedöma som grovt med hänsyn till planering, organisation och yrkesmässighet, framhöll HD. Utredningen gav inte stöd för att den

---

¹⁷⁸ Ibid, s. 660-661.

¹⁷⁹ Ibid, s. 661.

¹⁸⁰ Ibid, s. 661.

åtalade verksamheten hade präglats av någon högre grad av organisation eller att den annars skulle ha planerats som en yrkesmässig verksamhet. Något klart stöd för att avsikten varit att koppleriverksamheten skulle fortsätta hade inte heller framförts. Det kunde därför inte anses föreligga tillräckliga skäl för att bedöma brotten som grova slog HD fast.¹⁸¹

4.5 Sammanfattande slutsats

De fyra rättsfall som jag ovan har redogjort för behandlar alla människohandel och/eller koppleri. De två paragraferna människohandel, 4 kap. 1 a § BrB samt 6 kap. 12 § BrB, behandlar varianter av samma fenomen. I fall där det inte går att bevisa människohandel, ofta på grund av att det inte går att bevisa att gärningsmännen utnyttjat att offret befunnit sig i en situation där hon (för det är nästan uteslutande offer av kvinnligt kön) inte har haft något val än att bli exploaterad av gärningsmännen, väljer åklagaren att även yrka ansvar för grovt koppleri. I koppleriparagrafen anges att om det finns människohandelsliknande inslag skall detta motivera att brottet karaktäriseras som grovt. Koppleriparagrafen uppställer inte något rekvisit om tvång eller kontroll för att ansvar skall kunna utkrävas. Det blir således fullt logiskt av åklagaren att i andra hand yrka för grovt koppleri. På så vis har man nästan garanterat en fällande dom, om än inte för det i första hand yrkade brottet. Det är av detta resonemang som jag har valt att belysa fall där åklagaren yrkat både för människohandel samt koppleri.

I det första fallet, från Helsingborgs tingsrätt, fälldes en 56 årig man, C, för människohandel rörande en av tre unga kvinnor som han fört till Sverige från Rumänien. I det fall där C fälldes för människohandel resonerade tingsrätten att den markanta ålderskillnaden mellan C och hans offer, att de hade en intim relation samt offrets levnadssituation i hemlandet och hennes brist på pengar, resulterade i att det var ställt utom rimligt tvivel att C handlat i syfte att utnyttja sitt offer på ett otillbörligt sätt. Rätten ansåg således att otillbörlighetsrekvisitet var uppfyllt. Han fälldes för människohandel. I de två andra fallen fälldes C endast för grovt koppleri. I hovrätten kom man fram till delvis samma slutsats och man dömde C för ett fall av människohandel men ansåg att de övriga två fallen skulle bedömas som koppleri av normalgraden. I det fallet där C fälldes för människohandel fanns det bevis på att våld förekommit mot målsägande, vilket inte kunde styrkas i de två andra kvinnornas fall. Dock kom de alla tre kvinnorna från likartade hemförhållanden och det samma gällde förfarandet kring resan till och vistelsen i Sverige. Det fanns dessutom vittnesuppgifter om att C även varit våldsam mot de två andra kvinnorna. Ändå fann rätten att

---

¹⁸¹ Ibid, s. 661.

människohandel endast kunde styrkas i ett av fallen. Jag anser att detta visar tydligt på svårigheterna med att bevisa otillbörlighetsrekvisitet. Finns det inga tydliga bevis om våld räcker det inte med att offret kommer från fattiga förhållanden, att hon inte har kunnat röra sig fritt, och att hon visat sig motvillig till prostitution. Samtliga tre kvinnor i fallet hade visat indikationer på att de inte ville prostituera sig. Dock hade de begett sig frivilligt till Sverige.

Det andra fallet, från Huddinge tingsrätt, handlade om en koppleriverksamhet där de tilltalade ursprungligen kom från Estland och sedermera hämtade hit unga kvinnor från Estland för att prostituera sig i Stockholmsområdet. Tingsrätten ansåg att det inte fanns underlag för att döma för människohandel då de beskrivna åtgärderna i fallet inte hade vidtagits genom ett otillbörligt medel. Tingsrätten resonerade vidare att de tilltalade visserligen cyniskt utnyttjat offrens utsatta situation men inte i tillräcklig utsträckning att detta kunde jämföras med olaga tvång och vilseledande. Då åklagaren inte kunde bevisa otillbörlighetsrekvisitet kunde åtalet för människohandel inte vinna bifall. Man dömde dock de tilltalade för grovt koppleri då koppleriverksamheten hade pågått under en avsevärd tid och omfattat flertalet unga kvinnor. Även i detta fall vittnade kvinnorna om de hållits inlåsta och blivit kontrollerade dygnet runt. De vittnade även om att de hamnat i skuld till de tilltalade på grund av resan till Sverige. Trots detta fann rätten att otillbörlighetsrekvisitet inte var uppfyllt.

Det tredje målet, från Norrköpings tingsrätt, rörde en rad tilltalade som tagit och fört över kontrollen av två kvinnor som kommit från Slovakien till Sverige. Tingsrätten fann det styrkt att de tilltalade sålt en av kvinnorna, L, mellan varandra, och att syftet var att hon skulle utnyttjas för sexuella ändamål. Tingsrätten ansåg att redan det förhållandet att det var möjligt att träffa avtal om L talade för att hon stod under de tilltalades kontroll. Faktorer som att L saknade språkkunskaper, var utan pengar och befann sig i en beroendesituation beträffande hennes boende talade för att hon befann sig i en trångmålsliknande situation. Otillbörlighetsrekvisitet var således uppfyllt enligt tingsrätten och man dömde de tilltalade för människohandel beträffande L. Hovrätten ansåg att det även var styrkt att den andra kvinnan, M, befunnit sig i en utsatt belägenhet. Bland annat hade hennes identitetshandlingar omhändertagits av de tilltalade. Hovrätten ansåg därför att de tilltalade tagit kontrollen över M och att de skulle fällas för människohandel även beträffande henne. Kontrollrekvisitet spelade en avgörande roll i fallet och åklagaren lyckades visa att det faktum att man kunde träffa avtal om de två kvinnorna talade för att de stod under gärningsmännens kontroll, vilket uttryckligen framgår av förarbetena till paragrafen. Det rådde dock uppenbara svårigheter för åklagaren att bevisa att gärningsmännen tagit kontroll över kvinnorna på grund av att dessa motvilligt eller inte alls samarbetade vid rättegången. Tack vare övrig

bevisning i form av telefonavlyssningar och spaning kunde åklagaren bevisa kontrollrekvisitet.

Det sista fallet som gick hela vägen till Högsta domstolen, handlade endast om grovt koppleri. Förfarandesättet var dock ytterst likt de förfaranden som i de tidigare målen bedömts som människohandel. De tilltalade hade fört kvinnor till Sverige från Ungern i syfte att dessa skulle prostituera sig här. Tingsrätten fann dock att inget tydde på att kvinnorna blivit utsatta för våld men omfattningen av verksamheten talade för att brottet skulle bedömas som grovt. I hovrätten fälldes gärningsmännen för koppleri av normalgraden då man ansåg att kvinnorna inte hade blivit utsatta för något som kunde bedömas som otillbörligt. HD kom fram till samma slutsats men anförde samtidigt att verksamheten inte hade varit särskilt organiserad. Förfarandet i fallet kan dock jämföras med de övriga fallen och det finns flera likheter. Men även i detta fall fanns det inget inslag av våld och således fanns det inga människohandelsliknande inslag.

Sammanfattningsvis kan man utläsa från domarna att man har fäst stor tilltro till kvinnornas utsagor. Dessa har till stor del fått ligga till grund för bedömningen av målet, i kombination med övrig bevisning som till exempel telefonavlyssning. Man har vidare fäst stor vikt vid kvinnornas situation i Sverige, det vill säga hur de har behandlats av gärningsmännen, antalet kunder, hur pass lång tid de har vistats i landet, deras språkkunskaper, för att nämna ett antal faktorer. Dessa faktorer har spelat roll vid bedömningen om kvinnorna har befunnit sig i en trångmålsliknande situation och således inte haft något annat val än att underkasta sig gärningsmännens kontroll. Bedömningen har varit nödvändig för att undersöka om otillbörlighetsrekvisitet kan anses vara uppfyllt och om man således kan döma för människohandel istället för endast koppleri.

I fallet från Norrköpings tingsrätt fokuserade rätten på om gärningsmännen haft kontroll över sina offer i enlighet med kontrollrekvisitet. Man fann exempelvis att det kunde anses styrkt då man kunnat träffa avtal om överlåtelse av en av kvinnorna. Först i ett andra led undersökte man om otillbörlighetsrekvisitet var uppfyllt, vilket man fann då offren bland annat inte kunde prata svenska eller hade några medel att röra sig med.

I vardera fallen är det dock ett antal unga kvinnor vars situation inte har ansetts kunna likställas med att de blivit utsatta för olaga tvång och vilseledande. Dessa kvinnor har enligt rätten beskrivning snarare varit nästintill ivriga att få komma till Sverige och prostituera sig. Att kvinnorna begett sig till Sverige utan våld eller hot påverkar naturligtvis bedömningen om ett fall skall anses vara människohandel. Dock är det av yttersta vikt att hålla i minnet att villkoren för ”arbetet” kan ha ändrats radikalt under resans gång och att något som från början inte ter sig vara människohandel snabbt

kan utvecklas till just detta. Fallet med C och NN från Helsingborgs tingsrätt är ett exempel på detta. Det verkar vidare vara ytterst ovanligt att det förekommer våld eller hot vid transporten av de unga kvinnorna till Sverige. Att någon själv väljer att lämna sitt hemland för att åka till ett främmande land för att prostituera sig, stämmer inte riktigt in på bilden av hur ett offer skall se ut och kan således påverka den rättsliga bedömningen av om den unga kvinnan ifråga är att anse som ett offer eller att hon har sig själv att skylla. Lever kvinnan i en situation där hennes valmöjligheter är kraftigt beskurna skall detta enligt förarbetena bedömas som en trångmålsliknande situation. Det skall inte krävas våld för att kvinnan skall befinna sig i en situation där hon inte har några reella val. Relationen till gärningsmannen skall kunna vara av subtil art där några uttalade hot inte skall behöva vara sagda. Detta är självfallet svårbevisat men detta verkar också inte ha tagits med i den rättsliga bedömningen av fallen.

Slutligen kan man sammanfattningsvis slå fast att rättsfallen visar att det är svårt att bevisa att den tilltalade använt otillbörliga medel i sitt förfarande gentemot målsägande. Finns det inget inslag av våld väljer rätten att fria. Det faktum att kvinnorna mer eller mindre har varit inlåsta samt i vissa av fallen visat ovilja att prostituera sig har inte räckt för att anse att otillbörlighetsrekvisitet är uppfyllt. I förarbetena framgår att det inte måste finnas våld samt att hot kan vara av mer subtila slag men i rättsfallen har man fokuserat främst på det inledande förfarandet, det vill säga att kvinnorna varit villiga att resa till Sverige.

5 Analys och slutsats

Jag kommer i följande avslutande kapitel att analysera det som jag har redogjort för i uppsatsen. Jag kommer även att presentera min slutsats. Syftet med uppsatsen var analysera den bevisproblematik som uppstår i mål angående människohandel. Mina frågeställningar var att redogöra för rättsläget beträffande människohandel samt vilka bevisvårigheter som uppkommer i en rättslig prövning av människohandel. I följande kapitel kommer jag att presentera vad jag har kommit fram till.

Människohandel är ett mycket allvarligt brott som innebär ett cyniskt och kallhamrat utnyttjande av unga kvinnors drömmar om ett någorlunda drägligt liv. Trots detta är de fällande domarna beträffande brottet få till antalet i svensk rätt, även om de har blivit fler på senare år. Anledningen till detta anses vara svårigheter i att bevisa otillbörlighetsrekvisitet i människohandelsparagrafen i 4 kap. 1 a § BrB; svårigheter som till stor del beror på rekvisitets otydliga formulering och vilket har skapat förvirring i rättstillämpningen. Dessa svårigheter har lett till att det även yrkas för grovt koppleri i mål avseende människohandel då grovt koppleri inte uppställer samma rekvisit i form av uppvisande av otillbörligt utnyttjande av annan samt tagande av kontroll av offret i fråga. Genom att i andra hand yrka för grovt koppleri garderar åklagaren sig för en fällande dom, om än inte i det i första hand yrkade brottet. En fällande dom behöver dock inte alltid innebära att rättvisa har skipats.

Människohandel har vuxit i omfattning under de senare åren. Anledningen uppges vara att riskerna med brottet inte är lika allvarliga som de som förknippas med narkotika- och vapenhandel i kombination med att förtjänsterna beträffande människohandel är på god väg att bli lika lönsamma som just narkotika- och vapenhandel. Människohandel är ett problem som är här för att stanna och kräver kraftfulla åtgärder för dess bekämpande.

Inom Europa är få länder förskonade från människohandel. De fattigare länderna agerar som ursprungsländer där unga kvinnor, som det främst handlar om, lämnar fattiga och framtidslösa förhållande i förhoppning om en bättre tillvaro i de rikare länderna i västra Europa. Kriminella grupper rekryterar dessa kvinnor i samhällen där rättsväsendet och det sociala nätverket har brustit i sina åtaganden gentemot sina medborgare. De kriminella grupperingarna utnyttjar det faktum att dessa kvinnor sällan har några reella alternativ till att klara sin egen och sina familjers ekonomiska överlevnad i sina hemländer än att bege sig till främmande länder för att tjäna pengar. Förespeglningarna under vilka kvinnorna beger sig hemifrån kan variera; vissa är medvetna om att arbetet i det nya landet innebär

prostitution, andra drabbas av den hårda verkligheten först när de är på plats i det främmande landet och har således inget val än att underkasta sig gärningsmännens vilja och krav.

Eftersom människohandel är växande problem i världen och Europa har både FN och EU vidtagit åtgärder för att motivera stater att lagstifta om eller förstärka redan existerande lagstiftning beträffande människohandel. Det är noterbart att dessa åtgärder till stor del koncentrerats till de fattigare delarna av EU, främst de östra delarna. Dessa länder agerar i stor utsträckning som ursprungsländer beträffande människohandel på grund av sämre levnadsvillkor än i Västeuropa. Det är ytterst befogat att bekämpandet av människohandel riktas mot länder i Östeuropa, där det kan råda brister i rättsväsendet samt i lagstiftningsarbetet. Det hade dock varit önskvärt att en större del av arbetet även riktades mot de rika länderna i Västeuropa som agerar som destinationsländer för handeln med människor. Det är av stor vikt att belysa problemet i dessa länder då bekämpandet av människohandel haltar om man inte försöker agera mot efterfrågan i destinationsländerna. Även länder som Sverige, som i viss mån hamnar i periferin beträffande människohandelns omfattning, berörs av människohandel och omfattningen ökar. Eftersom människohandel inte längre är begränsat till ett fåtal länder i Europa är det viktigt att bedriva ett upplysningsarbete kring frågan i länder som officiellt inte berörs i större omfattning av problemet. I övern att hjälpa mindre utvecklade rättsstater i öst, får man inte glömma att lagstiftning i väst inte alltid är så uppdaterad som den bör vara.

Svensk rätt har haft en specifik paragraf gällande människohandel sedan 2002, som utvidgades till att gälla flera former av människohandel än endast sexuella ändamål. Införandet av paragrafen var ett svar på de internationella påtryckningar beträffande bekämpandet av människohandel som genomförts de senare åren. Paragrafen fick dock en lydelse av ett tämligen otydligt slag och det har uppstått problem i tillämpningen av paragrafen. Lagstiftaren försvarade valet av lydelse med att den inte riskerade att utesluta något specifikt förfarande som brottslig gärning genom att ha en oprecis formulering. Lydelsen i fråga gäller det så kallade otillbörlighetsrekvisitet som redan utan otydlig formulering är svårbevisat.

Svårigheterna i bevisprövningen i mål om människohandel har visat sig vara flera. Detta beror på att människohandel är ett komplicerat brott. Förhållandet mellan gärningsman och offer är av komplex natur och det är inte sällan som offret inte samarbetar med polis och åklagare i utredning av brottet. Utan offrets medverkan försvåras möjligheterna till fällande dom har det visat sig. Då människohandel bygger på ett utnyttjande av unga utsatta kvinnor från fattiga länder i Europa med små möjligheter till reella framtidsutsikter, blir relationen mellan offer och gärningsman inte alltid så svart eller vit som den ofta är i andra brott. Gärningsmannen är inte

nödvändigtvis en brottsling i offrets ögon utan kanske även en pojkvän eller den som räddade offret från svåra livsförhållanden i hemlandet. Detta är faktorer som bidrar till svårigheter när brottet skall bevisas då offret i vissa fall inte samarbetar i rättsprocessen. Det kan även finnas en hotbild mot offret som leder till att denna inte pratar om vad hon har blivit utsatt för. I fallet från Norrköpings tingsrätt befann sig en av de utsatta kvinnorna i hemlandet vid tiden för rättegången och var således inte närvarande. Det spekulerades i att kvinnan, M, hade ett barn som vistades hos släktingar till en av de tilltalade. Under de omständigheterna är det förståeligt att hon inte var särskilt intresserad av att medverka till att den tilltalade fälldes och anledningen till detta är uppenbar.

I samma fall fann tingsrätten att man inte kunde döma för människohandel på grund av att M inte hade samarbetat under utredningen av brottet samt inte närvarat vid förhandlingen. Det fanns visserligen annan bevisningen men utan Ms vittnesmål kunde inte brott styrkas, ansåg tingsrätten. Hovrätten gjorde dock en annan bedömning beträffande M och fann att åtalet kunde bifallas trots att M inte hade samarbetat under utredningens gång. Annan bevisning i form av telefonavlyssning och förhör med andra inblandade parter i målet var således tillräcklig för att hovrätten biföll åtalet om människohandel. Slutsatsen blir således att det inte är absolut nödvändigt att målsäganden medverkar eller samarbetar i utredningen om människohandel för att åtalet skall leda till fällande dom. Så länge åtalet är väl underbyggt med annan bevisning, som till exempel telefonavlyssning, spaning eller vittnesuppgifter, behöver inte åklagaren förlita sig på målsägandens uppgifter och medverkan, även om detta är av stor betydelse för målet. Det faktum att relationen mellan gärningsman och offer ofta är av komplex natur och inte överensstämmer med hur den gängse relationen mellan dessa ter sig beträffande andra brott, leder till att åklagaren måste söka alternativa vägar för att kunna presentera en trovärdig bevisning för rätten. Att till stor del förlita sig på den utsatta kvinnans uppgifter kan få svåra konsekvenser för utgången i målet om hon väljer att backa ur.

Offrets ovilja att samarbeta med polis och åklagare i utredningen beträffande människohandel är inte den enda bevissvårigheten som uppställs. Som tidigare nämndes kräver människohandelsparagrafen att gärningsmannen ha använt sig av medel som till sin art är att likställas med olaga tvång och vilseledande, det så kallade otillbörlighetsrekvisitet. Detta är kanske det svåraste för åklagaren att bevisa i ett mål om människohandel. I förarbetena talar man om att missbruka att en person befinner sig i en särskilt utsatt position utan några reella valmöjligheter och därför är särskilt sårbar. Åklagaren måste visa att målsäganden befunnit sig i en situation där denne inte hade något annat val än att underkasta sig gärningsmannens vilja. I flera av de tidigare redovisade rättsfallen har åklagaren försökt bevisa att offren visserligen frivilligt lämnat sina hemländer men att detta har skett

under falska förespeglningar om villkoren i Sverige. I Sverige har de sedan befunnit sig i sådana situationer att de inte har ansett sig ha några alternativ än att finna sig i den situation som de befunnit sig i.

Åklagaren har i de olika rättsfallen angett flera anledningar till att de unga kvinnorna inte kunde anses bemästra sin egen fria vilja utan varit under gärningsmännens kontroll. I fallet från Huddinge tingsrätt menade åklagaren att de estniska levnadsvillkor som målsäganden levde under utgjorde skäl för de tilltalade att missbruka att offret levde under svåra ekonomiska förhållanden och därför befunnit sig i en särskilt utsatt situation. Även i fallet från Helsingborgs tingsrätt angav åklagaren målsägandens hemförhållanden som skäl för att gärningsmannen använt sig av otillbörliga medel för att förmå de unga kvinnorna att bege sig till Sverige. Vidare har åklagaren i de olika rättsfallen anfört att det faktum att offren inte kunnat tala svenska, inte haft några pengar, inte har kunnat röra sig fritt utan ständigt varit bevakade av gärningsmännen, inte har haft några andra kontakter än gärningsmännen samt att de inte känt till sin omgivning eller vetat var de befunnit sig i, har talat för att offren befunnit sig i ett beroendeförhållande till gärningsmännen. Trots detta kom domstolarna i några av fallen fram till att kvinnorna begett sig till Sverige av fri vilja, vissa av kvinnorna har till och med varit ivriga att få komma till Sverige, framgick det i domskälen till en dom. Sätter man detta antagande i relation till vad som framkommit beträffande de unga kvinnornas situation här i Sverige, måste man fråga sig vad som krävs för att få fällande dom i ett mål om människohandel.

Samtliga kvinnor som omnämnts i de redovisade rättsfallen har enligt min mening befunnit sig i en beroendesituation till gärningsmännen, dock i varierande uträkning. Ingen av de unga kvinnorna har kunnat tala svenska, varit bekanta med omgivningen de vistats i, haft några andra kontakter än till de tilltalade eller haft några medel att röra sig med. Ändå blir utslaget olika i rättsfallen. Beträffande rättsfallet från Norrköpings tingsrätt gällande M fann man att hon var betydligt äldre än de tilltalade och dessutom prostituerad i sitt hemland. Därför kunde det anses att hon kunde ta hand om sig själv i större uträkning än den andra målsägande, L. Att M inte kunde språket, inte hade några pengar eller visste var hon befann sig ansågs inte vara ett problem för hennes möjligheter att ta hand om sig själv. Man kan ställa sig frågan hur man själv skulle klara sig om man hamnade i en mindre ort någonstans i Slovakien utan pengar och utan att tala ett ord slovakiska. Rättsfallet visar tydligt domstolens svårigheter att se M som ett offer.

Otillbörlighetsrekvisitet är svårt att bevisa, vilket har framkommit med tydlighet. För att kunna bevisa att gärningsmännen tvingat eller lurat sitt offer i hemlandet krävs resurser och förståelse både från polis, åklagare och domstol angående de utsatta kvinnornas hemförhållanden och situation. Det

är nödvändigt för rättssäkerheten att otillbörlighetsrekvisitet kan bevisas men det är även av stor vikt för rättssäkerheten att rättsväsendet inte har förutfattade meningar om hur bilden av ett brottsoffer skall se ut samt att vad som kan se ut som ett frivilligt val inte alltid är det under rådande förhållanden.

Det kanske mest alarmerande problemet med att rätten bifaller åtalet för koppleri men ogillar i delen avseende människohandel är de utsatta kvinnornas roll i rättsprocessen. Även om åklagaren lyckas få gärningsmännen fällda för koppleri förlorar offren sin roll som just offer. I en koppleridom nedgraderas de till att endast agera som vittnen i rättegången och mister således sin roll som målsägande och offer. På så vis går kanske den allra viktigaste anledningen till varför man genomgår en rättegång förlorad: möjligheten till upprättelse. Det kan visserligen ge viss tillfredsställelse att se gärningsmännen dömas till fängelse, men de utsatta kvinnornas lidande förnekas då de inte ses som offer för ett brott.

Slutligen kan man fastslå att bevissvårigheterna i en rättslig prövning av människohandel är flera till antalet. På grund av brottets komplicerade natur kan man inte behandla det som andra brott. Det krävs av samtliga inblandade att man frånser från förutfattade meningar om offer och gärningsman. Det krävs insikt om främmande länders förhållanden. Det krävs förståelse för att ett brott inte alltid ser ut som ett brott utan kan klä sig i en mer subtil skepnad. Dessa krav får inte ske på bekostnad av rättssäkerheten samtidigt som unga kvinnor som blivit utsatta för allvarliga brott måste få upprättelse.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt material

Prop. 2003/04:111 Ett utvidgat ansvar för människohandel

SOU 1995:15 Könshandeln

Internationella instrument

Rådets rambeslut av den 19 juli 2002 om bekämpande av människohandel (2002/629/RIF).

Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and the Exploitation of the Prostitution of Others, 96 U.N.T.S 271, trade ikraft 25 juli 1951.

International Covenant on Civil and Political Rights, G.A. res. 2200A (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 52, U.N. Doc. A76316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, trädde ikraft 23 mars 1976.

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, ändrad genom protokoll 11.

Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, UN 2000.

Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. COM (96) 567 final, 20.11.1996.

Litteratur

Aronowitz, Alexis. *”Trafficking in Human Beings: an International Perspective”* i Global Organized Crime, Trends and Development. Red. Dina Siegel, Henk van de Bunt och Damián Zaitch. Nederländerna 2003.

Berman, Jacqueline. *”(Un) Popular Strangers and Crisis (Un) Bounded: Discourses of Sex-Trafficking, the European Political Community and the*

Panicked State of the Modern State” i European Journal of International Relations, vol. 9 (1) 2003, s. 37-86.

Bruinsma, Gerben J.N. och Meershoek, Guus. ”*Organized Crime and Trafficking in Women from Eastern Europe in the Netherlands*” i Illegal Immigration and Commercial Sex. Red. Phil Williams. USA 1999.

Goodey, Jo. ”*Recognising Organised Crime’s Victims: the Case of Sex Trafficking in the EU*” i Transnational Organised Crime, Perspectives on Global Security. Red. Adam Edwards och Peter Gill. USA 2003.

Granström, Görel och Wikström, Ida. ”*Kroppar till salu*” i Den onda cirkeln – om brottsoffer, genus och rätten. Red. Görel Granström. Uppsala 2004.

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole och Wennberg, Suzanne. ”*Brottsbalken – en kommentar, del 1 (1-12 kap.)*”. Upplaga 4:1. Stockholm 2005.

IOM International Organization for Migration. ”*Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe*”. Geneve 2000.

Månsson, Sven-Axel. ”*Könshandel över gränserna*” i Egensinne och mångfald. Red. Gunnar Andersson. Ystad 1996.

Obakata, Tom. ”*Trafficking of Human Beings from a Human Rights Perspective*”. Nederländerna 2006.

Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*. Stockholm 2006.

Shannon, Sarah. ”*Prostitution and the Mafia: the Involvement of Organized Crime in the Global Sex Trade*” i Illegal Immigration and Commercial Sex. Red. Phil Williams. USA 1999.

Internetkällor

Rikskriminalpolisen (RKP). *Människohandel för sexuella ändamål, m.m. – lägesrapport 8*, 1 januari – 31 december, KUT-Rapport 2006:4, Dnr KUT/A-492-815/06, Stockholm, 2006

http://www.polisen.se/mediaarchive/4347/3474/4637/Lagesrapport_8_rkp.pdf 2007-11-06 kl. 15.31

Europeiska kommissionen. ”*Kvinnohandel – Misären bakom fantasierna: från fattigdom till sexslaveri*”. Europeiska kommissionen, Rättsliga och inrikes frågor. 2007-11-06 kl. 15.35

RättsPM 2007:2. *”Människohandel för sexuella ändamål – möjligheter och svårigheter vid rättstillämpningen”*. Rapport 2. Utvecklingscentrum Åklagarmyndigheten. Stockholm februari 2007. 2007-11-26 kl. 14.02

Rättsfallsförteckning

Domar från tingsrätterna

Meddelad 2004-04-29   Huddinge tingsrätt   Mål nr B 3848-03

Domar från hovrätterna

Meddelad 2006-02-04   Göta hovrätt   Mål nr B 626-06

Meddelad 2006-02-15   Hovrätten Skåne och
Blekinge   Mål nr B 2429-05

Domar från Högsta domstolen

NJA 2004 s. 646

NJA 1976 s. 202